

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1911. Andra kammaren. Nr 35.

Lördagen den 29 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogos för remiss till utskott Kungl. Maj:ts å kammarens bord hvilande propositioner; och hänvisades därvid till statsutskottet propositionen angående anslag till populärvetenskapliga föreläsningar.

Till bankoutskottet öfverlämnades propositionen angående tilläggspension åt läraren vid musikkonservatorium A. Andersen.

Vidare remitterades till statsutskottet propositionen angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter lägenhetsägaren Karl Andersson från Katrinelund å Sala stadsområde.

Slutligen hänvisades till bevillningsutskottet propositionerna: angående ändrad lydelse af § 9 mom. 3 A) i tulltaxeunderrättelserna samt § 13 mom. 3 A) i förordningen med tulltaxa den 4 juli 1910 m. m.; och

angående ändring i förordningen angående stämpelafgiften den 18 september 1908.

§ 2.

Häruppå föredrogs bankoutskottets memorial, nr 29, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bankoutskottets utlåtande, nr 25, angående ändrad lydelse af § 45 bankoreglementet.

Den föreslagna voteringspropositionen godkändes.

§ 3.

Efter föredragning bordlades åter Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 10.

§ 4.

Vidare föredrogos hvar för sig:

Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, angående ifrågasatt ändring i gällande bestämmelser rörande fyllnadspröfning efter aflagd studentexamen;

Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående främjande af samfärdsel och öfriga vänskapliga förbindelser mellan skandinaverna och ryska folket; samt

bevillningsutskottets betänkande, nr 22, i anledning af väckta motioner, afseende utredning rörande åtgärder för undanröjande af en på äktenskapsfrekvensen menligt inverkan oegentlighet i skattelagstiftningen.

Hvad utskotten i dessa utlåtanden hemställt bifölls af kammaren.

§ 5.

Angående förläggningsorten för Första och Andra lifgrenadjärregementena.

Härefter företogs till behandling Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning af motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående förnyad utredning rörande lämpligaste förläggningsorten för Första och Andra lifgrenadjärregementena.

Till utskottets behandling hade blifvit öfverlämnad en af herr *Pettersson* i Bjälbo *m. fl.* i Andra kammaren väckt motion, nr 163, hvori anhållits, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa, det Kungl. Maj:t, innan några vidare åtgärder vidtoges i och för förläggningen af Första och Andra lifgrenadjärregementena, ville med anlitande af äfven civila sakkunniga låta verkställa en förnyad utredning om lämpligaste förläggningsorten, därvid särskild hänsyn borde tagas till förslaget om Malmen såsom förläggningssort.

Utskottet hemställde, att Andra kammaren för sin del behagade besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes, innan några vidare åtgärder vidtoges i och för förläggningen af Första och Andra lifgrenadjärregementena, låta med anlitande af äfven civila sakkunniga verkställa en förnyad allsidig utredning om lämpligaste förläggningssorten, därvid särskild hänsyn borde tagas till förslaget om Malmen såsom förläggningssort.

Sedan utskottets hemställan upplästs, yttrade

Herr Hellström: Herr talman, mina herrar! Det tycks ha blifvit, jag skulle vilja säga en kutym här i kammaren, att hvarje år försöka få till stånd en debatt om våra regementens förläggningssorter och att söka åstadkomma ett upprifvande af de beslut, som Kungl. Maj:t efter mycket noggranna utredningar och på uppdrag just af Riksdagen redan fattat och delvis också satt i verkställighet.

Förra året hade vi en debatt ungefär i samma väg, det var då fråga om Kalmar regemente och tvenne skånska infanteriregementen. I år ha några för statens ekonomiska väl ömmande riksdagsmän på östgötabänken genom att framlägga en motion

därom velat flytta de båda lifgrenadjärregementena från Linköping till Malmen. Hvem vet nu, hvilka regementen som under nästa riksdag genom välvilliga motionärer komma att få byta förläggningsort?

Angående förläggningsorten för Första och Andra lifgrenadjärregementena.

Då jag icke stillatigande kan gilla detta förfaringsätt, i all synnerhet som frågan berör den stad, jag här har äran representera, och jag på grund däraf äfven anser mig känna till dessa frågor litet närmare, anhåller jag att få taga kammarens uppmärksamhet i anspråk för att framlägga en del synpunkter, som torde kunna ha inflytande på denna frågas afgörande. För att emellertid icke blifva beskylld för den vanliga lokalpatriotismen, då jag kommer att yrka afslag på motionen, skall jag från början be att få betona, att, då frågan om de båda regementenas förläggande till Linköping var på tal inom Linköpings stadsfullmäktige och staden härför skulle behöfva åtaga sig rätt stora pekuniära uppoffringar, jag för min del ingalunda då kunde gilla detta, utan helst hade sett, att Malmen blifvit lyckliggjord med de båda regementena. Nu har emellertid saken kommit i ett helt annat läge. Kungl. Maj:t har efter de noggrannaste utredningar bestämt Linköping som förläggningsort och i särskilda kontrakt, uppgjorda dels år 1907 och dels 1908, ingått vissa aftal med staden, som i alla fall få anses bindande, åtminstone så länge icke Linköpings stad vill medgifva deras annullering.

(Forts.)

Oaktadt detta och oaktadt att de militära synpunkterna varit mest afgörande för Kungl. Maj:t och oaktadt kaserubyggnadskommissionen visat, att en förläggning till Malmen skulle blifva 760,000 kronor dyrare än en förläggning till eventuellt Linköping eller Norrköping, så mena dock motionärerna, att den ekonomiska sidan blifvit alltför litet utredd, och vilja därför ha en ny utredning.

Äfven utskottet har stirrat sig lika blindt på den ekonomiska sidan, hvilket just framgår af det yttrande, som återfinnes här i betänkandet och som lyder:

»Utskottet yttrar sig icke vidare om militära synpunkter, icke heller om strategisk-taktiska, om sanitära, om öfningssträngens, om sociala och därmed sammanhängande disciplinära, hvilka alla enligt utskottets åsikt väl kunna tillgodoses vid Malmen. För utskottet har den viktigaste synpunkten i denna fråga varit och är fortfarande den ekonomiska.»

Hur förhåller det sig nu med denna ekonomiska synpunkt i verkligheten? Jag skall be att litet närmare få belysa denna sak.

Den första besparingen, som utskottet pekar på, är den, att 500,000 kronor, afsedda för officersbostäder på Malmen, skulle kunna inbesparas, emedan man kan antaga, såsom utskottet säger, »att officerskåren kan bo i staden», dit regelbunden trafik kommer att anordnas. Ja, mina herrar, det är mycket, som man kan antaga här i världen, men att basera en besparing på ett så

Angående förlöst antagande, som utskottet här gjort, det kan jag för min del icke gilla. Utskottet vet mycket väl, att äfven om en del af dessa officerare skulle kunna bo i staden, måste dock en hel del utaf dem, nämligen de vakthafvande, få sin bostad ute på öfningsplatsen, Malmen.

(Forts.)

Och hvad den regelbundna trafiken angår, som utskottet fäster sådan vikt vid och talar så vackert om, så vet utskottet och i synnerhet dess ordförande mycket väl, att det bolag i Linköping, som har monopol på att distribuera elektrisk kraft, och som, då det verkligen var tal om att förlägga regementena till Malmen, utlofvade att anlägga en spårväg mellan Linköping och Malmen, nu måst frångå denna plan. Sålunda kan man visst icke vara öfvertygad om att det blir regelbunden trafik, så att officerarna kunna bo i staden. — Om nu dessa nyssnämnda besparingar äro tveivelaktiga hvad Malmen angår, är det i alla fall desto säkrare, att sådana kunna göras, ifall regementena förläggas till Linköping, ty då behöfver staten *icke* vidkännas denna utgift för bostäder.

En andra källa till besparing vill utskottet se i de närmare 80 större och mindre staten tillhöriga byggnader, som vid Malmen användas för regementenas behof och som med god vilja skulle kunna apteras för vinterförläggning. Ja, för all del, visst kunna en hel del af dessa byggnader användas, men icke till bostäder utan till förråder och upplag. Att använda dem till bostäder tror jag skulle bli mycket olämpligt, i synnerhet i hygieniskt afseende. Jag vill därför på det allra lifligaste afråda från att slå in på denna väg att omändra dessa gamla farliga träbaracker till bostäder. Äfven ur en annan synpunkt, nämligen ur eld-faresynpunkt, vore det likaledes förkastligt. En eldsvåda här under ogynnsamma omständigheter skulle på mycket kort tid utplåna alla dessa byggnader från marken, i synnerhet som vattenförhållandena på Malmen äro mycket svåra.

Dessa vattenförhållanden äro också en sak, som naturligtvis måste tagas i betraktande. Vattnet räcker ju nu knappast till, och då hela förläggningen kommer att ligga där året rindt, blir det naturligtvis ofantliga svårigheter att kunna få tillräckligt med vatten fär de båda regementena. Några andra besparingar i byggnadsväg än dessa, som jag skulle vilja kalla rent imaginära, har icke utskottet kunnat påvisa.

Jag har velat visa, att, om regementena skola flyttas till Malmen, någon vidare besparing i byggnadsutgifterna icke kan påräknas, då det däremot är mycket lätt att visa, att markförvärfvet blir mycket billigare i Linköping. Här behöfdes enligt dessa uppgifter mark för tillsammans cirka 400,000 kronor. Af denna summa har Linköping förbundit sig att bestå 200,000 kronor, och alltså skulle marklösen i Linköping uppgå till c:a 200,000 kronor, under det att samma summa för mark å Malmen är an-

gifven till 366,500 kronor. Alltså är redan här en besparing till Linköpings favör af cirka 166,000 kronor.

Nu vill utskottet göra troligt, utan att angifva några siffror, att det skulle bli kostsamt att sätta de nya öfningsfälten i Linköping i användbart skick. Jag förstår icke hvad utskottet menar med detta. Öfningsterrängen skall väl i alla fall icke särskildt prepareras för de värnpliktige, för att de skola kunna marschera i balskor. Menar åter utskottet, att trakten närmast kasernbyggnaderna behöfver grusning m. m., torde kostnaderna härför ställa sig lika stora såväl i Linköping och Norrköping som på Malmen. För mig är det sålunda klart, att en utredning i motionens syfte är omotiverad och icke kommer att leda till något resultat.

Innan jag slutar, vill jag dock något beröra aftalen med Linköping och visa hvad dessa innebära. Till följd af den sålunda väntade inflyttningen har staden med betydande kostnader tillbyggt skolor och föranstaltat en kostsam utredning om byggnad af ett nytt läroverk samt utlagt rätt mycket penningar för att ordna egnahemsförhållandena, allt i afvaktan på denna inflyttning, för att nu icke tala om enskilda personer som genom tomtinköp och nybyggnader gjort stora upppoffringar, som de hoppats sedan skulle bli räntebärande. Jag undrar därför, om det skulle vara rätt, som utskottet angående eventuella skadeanspråk säger:

»Hvad beträffar stadens eventuella skadeståndsanspråk, så vill det synas utskottet att döma af de nämnda aftalen, som om de ej kunna uppgå till några afsevärda belopp, om ens skadeersättning öfver hufvud taget kan ifrågakomma.»

Jag tror mig med detta ha visat, att det nog icke går så lätt att affärda detta ärende, i synnerhet när staden nu lagt ut ganska betydande summor. Det vore väl i alla fall icke staten värdigt att sedan utan vidare bryta sina bindande kontrakt.

Då jag icke är öfvertygad om, att några besparingar skulle vinnas genom en eventuell förflyttning från Linköping till Malmen utan snarare tvärtom, och då jag ej anser det vara Riksdagen värdigt att förgripa sig på Kungl. Maj:ts på uppdrag af Riksdagen fattade beslut, hemställer jag, herr talman, om afslag å utskottets hemställan och den i ärendet väckta motionen.

Herr Hellberg: Herr talman, mina herrar! Här har herr Hellström öppnat en liten strid mot utskottet, under hvilken han kommit till det resultatet, att utskottet här har orätt. Ja, är det så, får naturligtvis utskottet böja sig, och är det så, att herr Hellström har rätt, anser jag, att han bör segra i den nu här påbörjade striden.

Jag vill emellertid erinra om, att utskottet icke är ensamt om sin här i sitt betänkande uttalade åsikt. Utskottet har att stödja sig på två reservanter inom den af Kungl. Maj:t tillför

Angående förläggningssorten för Första och Andra lifgrenadjärregementena.
(Forts.)

ordnade kasernbyggnadskommissionen och på den ene af de denna kommission tillkallade sakkunnige samt på fyra motionärer inom denna kammare. Är det så, att vi alla ha orätt i denna sak, äro vi naturligtvis villiga att böja oss, men det är kammaren, som skall bestämma öfver oss alla, och för kammarens dom måste vi ju böja oss.

(Forts.)

Innan saken afgöres, skall jag dock för min ringa del och i egenskap af utskottets ordförande be att få säga några ord. Jag vill då först påpeka, att utskottet icke har varit fackmässigt i denna sak. Det har icke haft förmånen att räkna någon militär ledamot inom sig. Utskottet har visserligen haft papper att tillgå, men då det icke varit så lätt att endast efter dylika sätta sig in i en sådan vidlyftig fråga som denna, för hvilken utskottet i sin helhet och för öfrigt sin plikt likmätigt visat stort intresse, företog det sig att resa till Malmen och Linköping för att på ort och ställe kunna om möjligt närmare sätta sig in i förhållandena och få något klarare blick i denna sak.

Jag vill till en början erinra om, att denna kammare förut uttalat sig för en utredning af frågan om en del af de nya kasernetablissemens förläggande på de nuvarande öfningsplatserna. Vid 1905 års lagtima riksdag begärde Kungl. Maj:t 19,700,000 kr. för uppförande af nya byggnader för armén och däraf på extra stat för 1906 4,400,000 kr. Statsutskottet hemställde, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa och för Riksdagen framlägga en utredning om, huruvida icke några af de nya kasernetablissemens för de icke garnisonerade regementena skulle kunna uppföras på de nuvarande öfningsplatserna. Andra kammaren godkände denna utskottets hemställan. Förra året förekom här i kammaren en motion i liknande syfte som den nu föreliggande, i det att en motionär hemställde, att Kungl. Maj:t måtte taga under förnyad ompröfning alla de skäl, som talade för en förändring af förläggningssorterna för vissa regementen. Denna kammares fjärde tillfälliga utskott beslöt också att hemställa, att Kungl. Maj:t ville taga under ompröfning alla de skäl, som talade för Kalmar regementes förläggning till Kalmar, och alla de skäl, som talade för Norra och Södra skånska infanteriregementenas förläggning till andra orter än Kristianstad och Lund. Andra kammaren biföll också denna hemställan. Detta vill jag nu i förbigående hafva sagt.

De skäl, som framförts för våra regementens förläggning till städerna, ha varit berättigade, anser utskottet, då det gällt regementen, som varit belägna långt ifrån städer och i saknad af tidsenliga kommunikationer. Intet af dessa skäl föreligger här, enär öfningsplatsen Malmen ligger endast 5 kilometer från Linköping, och järnvägsförbindelse finnes alldeles in på lägerplatsen, nästan alldeles för nära in på densamma.

Om de militära skälen skall jag be att icke få säga något

vidare, än att såväl fortifikationsbefälhafvaren som chefen för generalstabens ansett, att Malmen skulle såsom öfningsfält kunna bli fullt tillfredsställande efter af dem föreslagna utvidgningar. I och för sig är själfva fältet alldeles utomordentligt lämpligt såsom öfningsfält. Det lär vara ett af de största och bästa i landet, och det är omgifvet af en stor kronoskog. Det enda som kasernbyggnadskommissionen haft att anmärka mot Malmen som öfningsfält är, att fältet med omgifningar skulle vara för litet kuperadt, samt att det icke så väl skulle lämpa sig för erforderliga skjutbanors åstadkommande. Huruvida denna anmärkning är af den betydelse, att den alldeles omöjliggör Malmens fortsatta användning som öfningsfält, vill utskottet, som icke är fackmässigt, ej afgöra, men nog synes det mig, att man skulle kunna fundera något äfven på den saken, då man har ett så utomordentligt stort och för öfrigt godt öfningsfält. Detta öfningsfält kan icke användas till något annat. Det består af sand och grus, då däremot det föreslagna öfningsfältet vid Linköping består af utmärkt jord, som för närvarande lämnar goda skördar; det består af lermylla, och det är ifrågasatt, huruvida det skulle kunna användas i sitt nuvarande tillstånd utan att, såsom från den ene sakkunnige framhållits, behöfva grusas. Jag vill icke yttra mig om, huruvida det kan vara erforderligt; skulle det så vara, kommer den ekonomiska frågan att spela in, när det påstås, att grusning af hvarje hektar där skulle komma att kosta 10,000 kronor. För öfrigt känns det vemodigt att tänka sig, att dessa bördiga åkrar och fält endast skola trampas ned, såsom nu på allvar blifvit ifrågasatt, i stället för att lämna rika skördar, då å andra sidan Malmen aldrig i lifvet kan få någon annan användning än det den nu har.

För att öfvergå till den ekonomiska frågan så har, hvad byggnaderna å Malmen beträffar, det blifvit ifrågasatt, huruvida icke i händelse af regementenas förläggning dit dessa byggnader skulle kunna komma att användas i vida större utsträckning än hvad som hittills blifvit tänkt. Jag vill då erinra därom, att lägerhyddorna och barackerna syntes vid vårt besök vara af god beskaffenhet, af så pass god beskaffenhet till och med, att man under vintern kunnat inkvartera, jag tror det var ett 30-tal militärbetare och fast anställda. Öfriga byggnader, som till ett stort antal finnas på Malmen, äro alla väl underhållna, och syntes det oss, som om de fortfarande skulle kunna användas åtminstone såsom förläggning under repetitionsöfningarna. Nya byggnader skulle i sådant fall endast behöfva uppföras för rekrytskolornas oundgängliga behof. Hvad underofficerarnas bostäder beträffar, har en af de sakkunnige tänkt sig, att de skulle kunna apteras till vinterbostäder för en summa af 128,000 kronor, med hvilken summa byggnadskostnaderna sålunda skulle komma att minskas. Officerarna vilja själfva bo i Linköping, det lär vara deras önskan.

Angående förläggningen för Första och Andra lifgrenadjärregementena.
(Forts.)

Angående för- Kasernbyggnadskommissionen hade fått den uppgiften, att en
läggningsor- ordnad trafikförbindelse skulle komma att åvägbringas mellan
ten för Första staden och Malmen i händelse regementet förlades till den senare
och Andra platsen. Kommer detta att ske, hvilket trots herr Hellströms ut-
lifgrenadjär- sago väl är tämligen sannolikt, skulle officerarna sålunda få bo i
regementena. Linköping, såsom de vilja. Genom att icke behöfva uppföra
(Forts.) några officersbyggnader, skulle vi alltså ernå en besparing af
500,000 kronor. Med den besparing på 128,000 kronor, som jag
nyss nämnde, äro vi alltså uppe på en summa af 628,000 kr.
Medan jag talar om husen på Malmen, vill jag dock erinra om,
att sjukhuset icke vidare kan användas för sitt ändamål. Det är
nämligen gammalt och otidsenligt och ohygieniskt. Denna sak
har blifvit förbisedd i utskottets utlåtande, men utskottet är emel-
lertid enigt om, att så är förhållandet. Det är ju emellertid en
relativt obetydlig fråga i ekonomiskt afseende — däremot finnes
det ett par stenhus, gevärsförråd, badhus m. m., som väl kunna
användas sådana de äro utan någon reparation alls.

Hvad nu markförvärfvet på Malmen angår, så är det sant
att kommissionens flertal visserligen kommit till ett annat resultat
än minoriteten. Detta ansåg den senare bero på felaktiga kalky-
leringar, bland annat på den omständigheten att kommissionens
flertal, för att härvid ställa Malmen i sämre dager än Linköping,
vid värderingen af den erforderliga marken till ett öfningsfält
vid och omkring Malmen medtagit värdena af de å samma om-
råde befintliga byggnader, något som i högst ringa grad skett, då
det föreslagna öfningsfältet vid Linköping skulle värderas. Jag
kan icke säga med hur stort belopp summan möjligen skulle
kunna minskas, men det ser ut, som om det skulle kunna bli en
ganska afsevärd minskning härvidlag.

Hvad beträffar det ifrågasatta uppförandet af kasernbyggnaderna å Linköpingsområdet, så har det anmärkts, att schaktnings-,
sprängnings- och planeringskostnaderna därstädes skulle komma
att uppgå till stora belopp, och det kan utskottet, som varit i till-
fälle att se platsen, också vitsorda. Den s. k. Magistratshagen,
som af staden blifvit upplåten till regementet, ligger nämligen på
en ganska hög ås, delvis med granitunderlag, hvarför det icke
lider minsta tvifvel, att det kommer att bli utomordentligt höga
kostnader för schaktning, sprängning och planering. Man har
beräknat, att dessa kostnader skulle komma att belöpa sig till åt-
minstone 100,000 kronor. Med den af mig förut uppgifna sum-
man skulle vi alltså vara uppe vid 728,000 kronor, och om vi
tänka oss, att markförvärfvet å Malmen skulle kunna minskas
med åtminstone 75,000 kronor, så äro vi uppe vid en besparing
på ungefär 800,000 kronor. Skulle sedan, hvilket utskottet icke
vågar med bestämdhet yttra sig om, öfningsfältet vid Linköping
behöfva grusas för att kunna användas — grusningskostnaderna
skulle enligt beräkning af sakkunnige belöpa sig till minst 10,000

kronor per hektar — så få vi måhända öka summan med ytterligare 100,000 kronor. Så äro vi då uppe vid nära 900,000 kronor och kunna kanske snart räkna med millionen.

Ja, under sådana förhållanden har utskottet satt i fråga, hurvida icke denna sak borde bli föremål för en förnyad utredning, i all synnerhet som denna kammare förut vid åtminstone två särskilda tillfällen, i liknande utredningsfrågor, gått med på en önskan, som framstälts i den riktningen.

Jag skall med tanke på 1901 års härordningsförslag tillåta mig taga ett exempel.

Vi tänka oss, att en person bestämmer sig för att uppföra några byggnader, och han beräknar, att kostnaden härför skall belöpa sig till ungefär 50,000 kronor. Då han hållit på att bygga några år, märker han, att byggnadskostnaderna sprungit upp till 75,000 kronor. Så har han tänkt sig att bygga ett par hus på en annan plats också, och där har han erhållit löfte om ett bidrag af 1,000 kronor för hvardera byggnaden. Nåväl, nu påvisar man för denna person, eller han kanske inser det själf, att han icke går i land med detta byggande utan att han, om han söker att fullfölja arbetet, kommer att drabbas af ekonomisk ruin, då han ju icke vet, huru mycket pengar han har att säkert påräkna till dessa byggnader. Visserligen har han underhållande, af hvilka han kan pressa ut rätt stora och afsevärda belopp, men till hvilken grad detta kan ske, det vet han heller icke. Kort sagdt, det ovissa och ohållbara i denna byggnadsverksamhet göres klart för honom; han får på ett eller annat sätt ögonen öppna för att ingen kan veta, hvart det hela kan leda. Jag undrar då, om icke denna person skulle om icke sluta upp med dessa tilltänkta byggnader, dock minska på desamma eller genom att använda förut befintliga byggnader nedbringa den förut ganska högt beräknade byggnadskostnaden. Jag tror för min del, att en enskild person aldrig någonsin skulle handla på detta sätt. — På aldeles samma sätt förhåller det sig med staten; vi behöfva blott öka siffrorna från 50,000 och 75,000 kronor till 50 millioner och 75 millioner kronor och från 1,000 till 100,000 kronor.

Utskottet anser sålunda åtminstone den ekonomiska frågan böra bli föremål för en förnyad utredning och hyser den förhoppningen, att kammaren betänker sig, innan den fattar sitt beslut. Vill kammaren afslå den här frågan, ja, då är också den principen fastslagen, att allt är bra som det är, och att ingenting skall göras, fast det är påtagligt att något kan göras.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Fornander: Herr talman, mina herrar! Under fjolårets riksdag förelåg till behandling i denna kammare en motion af vida större omfattning än den nu föreliggande. Det sattes då

Angående förläggningsorten för Första och Andra lifgrenadjärregementena.
(Forts.)

Angående för- i fråga, att en allmänare revision af regementenas förläggnings-
läggningsor- fråga skulle vidtagas.
ten för Första

och Andra Då jag tillhörde det utskott, som då hade den förberedande
lifgrenadjär- behandlingen af detta ärende om hand, har jag ansett mig nöd-
regementena. sakad att uttala mig äfven i år, närmast med anledning af det
(Forts.) slut, hvartill tillfälliga utskottet nr 2 kommit.

Jag får säga, att jag blef icke litet öfverraskad, då jag vid början af denna riksdag fick se den motion, som ligger till grund för utskottsbetänkandet. Förhållandet var nämligen det, att fjol-årets motionärer i denna kammare, herrar Nilsson i Bonarp m. fl., hade ifrågasatt en ompröfning af hufvudsakligen förläggningsfrågan för Norra och Södra skånska infanteriregementena och endast i förbigående vidrört frågan om Linköpingsförläggningsen, men i öfrigt generellt gjort det tillägg, att man i tid skulle rätta de missförhållanden, som äfven i öfrigt tilläfventyrs kunde förekomma, rörande förläggningsfrågan.

Denna motion blef föremål för ett samarbete mellan 4:de tillfälliga utskottet i denna kammare och Första kammarens tillfälliga utskott, som hade att behandla en liknande motion, väckt af herr Lindblad i Närlunda. Man genomgick härvid förläggningsfrågan, för så vidt det gällde alla de femton infanteriregementen, som afsågos i Kungl. Maj:ts proposition, nr 103, till 1906 års riksdag, däribland äfven Första och Andra lifgrenadjärregementena. Nu är att märka, att sedan den undersökningen hade skett, kom utskotten till det resultatet, att beträffande dessa sistnämnda båda regementens förläggning förelåg icke någon som helst anledning från utskottets sida att göra något uttalande. Detta blef också Andra kammarens *enhälliga* beslut.

Bemärkas bör äfven, att vid behandlingen af denna fråga i kammaren var det ingen af de fyra representanterna på Östgötabänken, hvilka i år undertecknat denna motion, som deltog i den debatt, som då fördes. Det hade väl annars varit det mest gynnsamma tillfälle att då bringa denna fråga på tal, vida bättre än att nu, långt efteråt, då denna fråga redan realiter och enligt mitt förmenande oåterkalleligen är afgjord, rifva upp hela ärendet på nytt.

Jag vill äfven nämna, att af alla de tio talare, som deltog i debatten i fjol, var det icke någon enda, som yttrade ett ord om Linköpingsförhållandena. Vid sådant förhållande förefaller det mig synnerligen egendomligt — och jag förmodar, att äfven majoriteten i denna kammare delar min öfverraskning — att ett sådant ärende som detta kunnat komma fram.

Jag gjorde mig till en början den frågan: Skall det verkligen kunna vara ett länsintresse, som här föreligger? Jag såg då efter, hvilka som undertecknat motionen, och fann, att de fyra alla voro representanter för Östergötland. Men det fanns emellertid i samma län ytterligare fyra representanter från lands-

bygden, som icke hade undertecknat motionen, för att nu icke tala om de fyra stadsrepresentanterna. Under sådana förhållanden är det alldeles uppenbart, att det icke kan vara något större allmänt intresse det här är fråga om, utan ett trängre lokalintresse. Det är ett sådant där lokalintresse, som det alltid, hittills då förlägningsfrågor behandlats i Riksdagen, ansetts angeläget att icke fästa afseende vid. Förlägningsfrågor skola allsidigt och enhetligt bedömas, icke blott uteslutande ur ekonomisk synpunkt, som utskottet nu gjort, utan man borde undersöka samtliga de omständigheter, som i ekonomiskt och militärt afseende kunde hafva inverkan på frågans lösning, och därvid pröfva fördelar och olägenheter samt träffa valet med hänsyn till statens bästa och försvarets kraf, såsom det så rätt och tillbörligt heter i Kungl. Maj:ts proposition, nr 103, till 1906 års riksdag.

Angående förlägningsorten för Första och Andra lifgrenadjärregementena.

(Forts.)

Nu vilja motionärerna, såsom af deras yrkande framgår, att Kungl. Maj:ts skulle taga denna fråga under förnyad utredning, vid hvilken äfven den civila sakkunskapen skulle anlitas. Om vi se på den behandling, som detta ärende förut undergått, förefaller det högst märkvärdigt, att man nu skulle behöfva pointera, att den civila medverkan härvidlag skulle anlitas. På grund af Riksdagens beslut år 1906 tillsatte Kungl. Maj:ts för hvarje arméfördelning en särskild kasernbyggnadskommission, bestående af fyra civila ledamöter, bland hvilka en ordförande, äfvansom af chefen för det regementet, som det för tillfället var fråga om, och dessa ledamöter hade till sitt förfogande fått två i byggnadsfacket sakkunnige personer. Då dessa kommissioners sammansättning varit sådan och desamma haft att bedöma frågan allsidigt, förefaller det mig, att detta framhåfvande af det civila elementets ytterligare inflytande är högst obefogadt. Den omständigheten, att två af de civila ledamöterna vid denna förlägningsfrågas behandling ha reserverat sig, kan väl icke ensam utgöra något som helst skäl att upptaga frågan till förnyad pröfning. De skäl, som dessa reservanter inom kommissionen ha anfört, äro riktade äfven mot den militära sakkunskapen, och det förvånar mig icke litet, att dessa civila ledamöter vilja inlåta sig på denna del af frågan. I socialt och ekonomiskt hänseende och då det gäller att väga dessa hänsyn mot de militära ha de civila elementen sin afgjorda och stora betydelse och där ha de också gjort sig gällande. Men jag undrar, om herrarne böra fästa något afseende vid hvad dessa civila ledamöter i fråga om de rent militära synpunkterna framhållit gentemot regementschefen, gentemot generalstabschefen, gentemot arméfördelningschefen och andra militära myndigheter, som yttrat sig i ärendet. Nej, den enda riktiga vägen, hvilken emellertid af utskottet alldeles förbigåtts, är att följa den riktlinje, som utstakades af 1906 års regering för behandlingen af dessa frågor, nämligen att desamma skola allsidigt bedömas och icke ses, såsom utskottet tillåtit sig

Angående för-
läggningsor-
ten för Första
och Andra
lifgrenadjär-
regementena.

(Forts.)

göra, uteslutande från den ekonomiska synpunkten. Och när utskottet kommer fram med detta förslag rörande den ekonomiska delen, ja, då är detta så otillförlitligt, att man endast genom jämförande siffror och andra förhållanden måste antaga, att det möjligen kan vara på det sättet, som utskottet påstår, men det föreligger, såvidt jag kan se, i utskottets utlåtande icke några exakta uppgifter i detta hänseende, på hvilka man skulle kunna bygga.

En annan sak är den, huruvida det kan vara lämpligt för Andra kammaren att nu inlåta sig på bedömande af frågan om lands- eller stadsförläggning. Ty detta förslag, om det bifalles, medför ju, att dessa båda regementen skulle tagas bort från staden och förläggas på landsbygden. Herr Petré framhöll vid fjolårets riksdag med kraft och öfvertygelse — och jag är förvissad, att utskottet, då det läser hans uttalande, icke skall kunna vederlägga detsamma — hur olämpligt det är att, då förläggningen för det öfvervägande antalet regementen blifvit bestämd till stad, förrycka hela denna planläggning och taga undan ett par regementen och lägga dem på landet. Frågan om lands- eller stadsförläggning är, såsom herr Petré i fjol med styrka framhöll, redan definitivt afgjord. Att nu, såsom motionärer vid 1910 års riksdag och såsom motionärerna ytterligare vid denna riksdag vilja göra, gå in på det spörsmålet, är att komma alldeles för sent. Den frågan är redan afgjord och kan icke ändras, för så vidt man önskar ett planmässigt ordnande af försvaret i vårt land; och vill man allsidigt bedöma detta ärende, så förmenar jag, att den grund som lades 1906 icke bör rubbas.

För öfrigt vill jag fråga herrarne: hur skall det till slut gå i detta land, om Riksdagen efter ett eller annat år börjar tumma på ett beslut, hvarigenom Riksdagen gifvit Kungl. Maj:t befogenhet att förhandla med städer om vissa åtgärder för regementenas förläggning? Och detta efter att Kungl. Maj:t, till åtlydnad af detta Riksdagens beslut, redan gått in i underhandling med vissa städer och dessa städer företagit ärendet till mångsidig och ingående behandling, vägt skälen för och emot, hur mycket de skola våga offra för denna sak, och slutligen bestämt sig för att upplåta de eller de fördelarna åt Kungl. Maj:t och kronan för att få ett regemente eller ett par förlagda till sin stad, samt till sist, efter många debatter och undersökningar, ett kontrakt skrivits under af arméförvaltningen i fortifikationsdepartementet och af vederbörande representanter för staden. Då måtte man väl ha rätt att tro, att därmed är denna öfverenskommelse besegrad och att man har densamma att rätta sig efter för framtiden. Nej, det är visst icke sagdt. I år kommer ett förslag, som vill kullkasta hela denna kontraherade öfverenskommelse med Linköping. Jag är öfvertygad om att i utskottet icke sitter någon representant för en stad, som har haft med sådana förhandlingar

att göra. Utskottet säger med en ovetenhet, sangvinism och förhoppningsfullhet, som jag må säga verkligen nått höjden: »Om och under hvilka villkor de mellan arméförvaltningen och Linköpings stad upprättade kontrakt kunna häfvas, tror sig ej utskottet om att kunna afgöra». Det är det första. Utskottet är fullkomligt okunnigt härom. Kan ett sådant kontrakt häfvas? Nej då, det har utskottet icke närmare reda på, men ändå skall man skrifva till Kungl. Maj:t om förnyad ompröfning. Sedan säger utskottet: »Hvad beträffar stadens eventuella skadeståndsanspråk, så vill det synas utskottet, att döma af de nämnda af-talen, som om de ej kunna uppgå till några afsevärda belopp, om ens skadeersättning öfver hufvud taget kan ifrågakomma.» Det får jag säga är väl mycket. Nu räknar utskottet visserligen med dessa 100,000 kronor, som staden utfäst sig att för hvartdera regementet betala i och för inköp af mark. Detta belopp skall icke enligt kontraktet utbetalas, förrän kasernbyggnaderna äro färdiga, och därför menar man, att staden aldrig behöfver utgifva denna summa. Att *staten* har vidtagit åtskilliga andra anordningar, t. ex. jordinköp, det kan hjälpas med att jorden säljes, måhända kanske till ett inköpspriset understigande belopp. Detta har för mig dock ej någon afgörande betydelse. Men däremot detta: Hvad vållar en öfverenskommelse om en regementsförläggning en stad för olägenheter och utgifter? Jo, man har redan från början, d. v. s. från tiden för kontraktets underskrifvande, gjort fullständiga undersökningar om hvad som behöfver göras för att man skall kunna taga emot regementet. Då fann man först, att stadens elektricitetsverk, vattenledningsverk och gasverk skulle bli alldeles otillräckliga, ty det var kontraheradt, att vissa kvanta vatten, gas eller elektrisk energi skulle levereras till regementet. Näväl, då började man genast göra kostsamma undersökningar, man hörde sig för i Stockholm hos åtskilliga byråer, huru dessa anläggningar skulle anordnas, hvilket allt vållar mycket arbete för stadens representanter, många sammanträden och oafåtliga utgifter. På detta sätt måste man i god tid planlägga dessa arbeten, på det att de skola kunna utföras och vara färdigbyggda till tiden för regementets förläggning till staden. Sedan har man att vidtaga åtgärder för att genomföra dessa arbeten. Vidare kommer härtill, att man har kontraherat rätt för regementena att i viss utsträckning begagna stadens epidemisjukhus. Det är också för litet. Äfven där har man måst vidtaga anstalter för utvidgning redan nu, ehuru kanske regementena icke äro att vänta på många år. Så skall stadsplanen utvidgas, ty naturligtvis kommer byggnadsverksamheten att sträcka sig åt det håll, där regementena bli förlagda. Då går man in till Kungl. Maj:t med förslag till en ny stadsplan, som har granskats af en hel del myndigheter och dragit stora kostnader. Härtill kan äfven komma, att folkskolebyggnaden och läroverksbyggnaden för flickor

Angående förläggningsorten för Första och Andra lifgrenadjärregementena.

(Forts.)

behöfva utvidgas. Den enskilda byggnadsverksamheten har äfven utvecklats sig med hänsyn till att regementet snart skall förläggas till staden. På detta och liknande sätt påbörjas de förberedande åtgärderna från stadens sida, så snart kontraktet om regementsförläggningen blifvit af vederbörande underskrifvet. Om nu Kungl. Maj:t möjligen efter förnyad undersökning kommer till det resultat, att det ingångna kontraktet icke skall fullföljas och att alltså allt detta arbete är fullständigt förgäfvat, så undrar utskottet, om ens några ersättningsanspråk kunna komma i fråga!

(Forts.)

Det skulle vara förvånande, ifall Andra kammaren skulle vilja inlåta sig på ett slikt experiment. Folket bör åtminstone veta, att det finnes en målmedveten Riksdag, som vet hvad den beslutar, och när den befullmäktigar Kungl. Maj:t till en viss åtgärd, skall det vara ord och aftal därmed, så att icke en del städer lockas att göra stora uppoffringar och mycket arbete, som sedan befinnes vara utan betydelse för framtiden.

Jag anhåller sålunda, herr talman, att få yrka afslag på motionen och utskottets betänkande såsom varande högst obefogade.

Herr Pettersson i Bjälbo: Herr talman, mina herrar! Då jag är motionär och en diskussion kommit i gång i denna fråga, ber äfven jag att med några ord få göra ett inlägg i densamma.

Jag vill då först uttala mitt tack till utskottet för det goda arbete det nedlagt på denna fråga, ett arbete, som icke inskränkt sig till att endast taga del af alla de handlingar, som röra ärendet, utan också bestått däri, att utskottets ledamöter gjort personliga besök på platsen för att sätta sig in i alla hithörande förhållanden.

Den siste ärade talaren har förebrått utskottet, att det tagit hänsyn uteslutande till den ekonomiska sidan af saken, och jag skall därför be att med endast några ord få beröra ett par andra sidor.

En förläggningsfråga skall ju ses förnämligast från tre synpunkter: den militära, den ekonomiska och den sociala.

Hvad då först den militära sidan af saken beträffar, så har icke från något enda håll kunnat påstås annat än att i afseende å det rent strategiska läget de olika platserna äro jämställda, så att Malmslätt i det fallet är fullt jämbördigt med Linköping.

Beträffande sedan Malmslätt's beskaffenhet som öfningsfält, så ha på sin tid chefen för generalstabens och vederbörande fortifikationsbefälhafvare framhållit, att Malmslätt är fullt lämpligt och passande såsom öfningsfält, sedan ett par närliggande områden blifvit inköpta. Hvad angår jordmånen, så finnes det naturligtvis icke minsta jämförelse mellan Malmslätt och Linköping. Vid Malmslätt har man den bästa mark man gärna kan tänka sig för att företaga öfningar på, i det jordmånen består af

grus och sand. Vid Linköping däremot är det lerjord, lermylla, och hur denna skall taga sig ut vid regnig väderlek, förstå nog herrarne själfva, då man vet, hur sådan jord är beskaffad.

Sedan kommer en annan sak, som enligt min mening är af ännu större vikt, nämligen att Malmslätt har en järnvägsstation vid stambanan invid lägerplatsen. I Linköping däremot skulle järnvägsstationen komma att ligga två å två och en half kilometer från lägerplatsen. Hvad detta har för betydelse torde hvar och en inse. Vid Malmslätt kunna alla sändningar till värnpliktige lätt och billigt transporteras dit, där de skola användas. I Linköping skulle de fraktas två och en half kilometer för att komma till bestämelseorten. Hvilka kostnader, icke allenast för tillfället utan också för all framtid, häraf betingas, torde vara tydligt och klart.

I ekonomiskt afseende har utskottets ärade ordförande lämnat en utförlig redogörelse, och jag vill endast inskränka mig till att med några ord understryka utskottets motivering. Jag tror nog, att hvar och en, som satt sig in i frågan, och särskildt de, som besökt platsen och känna till förhållandena där, ha klart för sig, att man genom att bibehålla Malmen som förläggingsplats kommer att göra en mycket stor och afsevärd besparing. Jag vill i detta sammanhang göra en liten anmärkning mot utskottets motivering i en enda punkt. Det står nämligen på sidan 18: »Det har vidare ifrågasatts, huruvida icke med god vilja de nuvarande kasernerna skulle kunna för en jämförelsevis billig kostnad apteras äfven för framtida vinterförläggning». Nu vill jag säga, att då jag skref motionen, hade jag icke någon tanke på att dessa byggnader skulle användas till vinterförläggning, men det syntes mig egendomligt, att, då man bygger upp dessa kaserner, de skulle vara alldeles lagom icke endast för den rekryt-kontingent, som ligger inne för rekrytutbildning, utan också för den nära tredubbla styrka, som ligger inne under repetitionsöfningarna. Detta syntes mig egendomligt, och det förefaller mig fortfarande så. Om de räcka till för den styrka, som undergår sin rekrytutbildning, då kommer manskapet, om det tredubblas, att ligga packadt som sillar, bokstafligt taget, och därför var min tanke, att dessa kasernbyggnader vore mindre lämpliga under repetitionsöfningarna. Emellertid har utskottet formulerat sin mening mycket försiktigt. Det heter nämligen i fortsättningen sålunda: »Skulle efter skedd utredning en sådan anordning möjligen komma att befinnas lämplig etc.». Utskottet framhåller, att endast om en blifvande undersökning visade, att anordningen vore lämplig, skulle den företagas. Däri instämmer jag. Jag tror emellertid icke, att detta i någon nämnvärd utsträckning skall befinnas lämpligt. Men detta är en sak, som kommer fram under utredningen, och jag vill därför icke göra något yrkande eller taga afstånd i detta fall från utskottets motivering. Jag tror, att

Angående förläggningsoorten för Första och Andra lifgrenadjärregementena.

(Forts.)

Angående förläggningssor-
ten för Första
och Andra
lifgrenadjär-
regementena.
(Forts.)

det för hvar och en, som vill besöka platsen där nere, skall förefalla bra besynnerligt att spoliera alla byggnader på denna plats, som uppgå till ett antal af ungefär 80, af hvilka många nyligen blifvit uppförda och äro ganska användbara. De ha dessutom på senare tid, efter det regementenas förläggning blifvit beslutad, påkostats 100,000 kronor. Att flytta hela detta etablissement endast en half mil därifrån och förlägga det två och en half kilometer längre från kommunikationer än det nu ligger, det är hvad här blifvit ifrågasatt. Jag tycker, det är rent underbart, att man kunnat komma på den ljusa idén att göra en sådan förläggning, och ursprungligen var det icke heller meningen, men sedan spelade andra intressen in, och resultatet ha vi nu sett.

Jag vill icke längre uppehålla mig vid den ekonomiska sidan af saken, utan skall nämna några ord om den sociala sidan. I afseende därå gäller detsamma som beträffande andra regementsförläggningar till städerna. Det har blifvit framhållet, att landbefolkningen i allmänhet icke med blida ögon ser, att ungdomen från landet skickas in till städerna och utsättes för frestelserna och nöjeslifvet därstädes samt kanske får smak för stadslifvet. Jag tror icke, att detta är att bevara åt landsbygden hvad den så väl behöfver, och särskildt har i detta fall från Östergötland kommit ett fullgiltigt uttryck, då omkring 100 kommuner hafva instämt i den reservation, som i anledning af förläggningsskommissionens betänkande afgafs af herrar Henricson och Lundell.

Nu säger man, att här icke är mycket att göra, utan att det är för sent påtänkt. Kungl. Maj:t har redan bestämt saken, kontrakt har upprättats med Linköpings stad, och ett brytande därpå kan föranleda skadestånd och många andra svårigheter. Herr Fornander uppmålade en synnerligen mörk tafla i detta fall. Jag vet icke, om han med den taflan afsåg Linköping, jag tror snarare, att han afsåg en helt annan stad. Jag medger villigt, att svårigheter yppa sig härvidlag, och det i stor utsträckning. Men har man fått den öfvertygelsen, att här begåtts ett stort och ödesdigert misstag, bör man göra allt för att få detta misstag rättadt. Det är af den anledningen jag väckt min motion, endast af den, men icke ur synpunkten af lokalintresset, och ett begränsadt lokalintresse, såsom den nästföregående talaren sade. Beträffande här antydda svårigheter säges det på sidan 19: »Om och under hvilka villkor de mellan arméförvaltningen och Linköpings stad upprättade kontrakt kunna häfvas, tror sig ej utskottet om att kunna afgöra. Hvad beträffar stadens eventuella skadeståndsanspråk, så vill det synas utskottet, att döma af de nämnda aftalen, som om de ej kunna uppgå till några afsevärda belopp, om ens skadeersättning öfver hufvud taget kan ifrågakomma.

Å den af Linköpings stad till kasernetablissement upplåtna mark äro *inga anordningar vidtagna.*» — Således har ännu icke

ett spadtag blifvit gräfdt — »och de af kronan inköpta egen-
domarna äro ännu ej anordnade till öfningsfält. Och äfven om
staten ej skulle kunna få tillbaka hela inköpssumman för de se-
nare, torde det likväl ej vålla alltför stora svårigheter att få dem
utarrenderade eller försälda till rimligt pris.» Det vill däraf
synas, som om svårigheterna icke skulle vara så oöfvervinneliga,
som åtskilliga talare låtit påskina. Men detta är en sak, som
utredningen får gifva vid handen. Dessutom vill jag uttryckli-
gen säga, att här icke är meningen, att några enskilda intressen
skola kränkas, att några kontrakt skola brytas eller att man på
något sätt skall gå hårdhänt eller oegentligt tillväga, utan fullt
lojalt, och ifall Linköpings stad åsamkats kostnader, som man
kan påvisa, skall den ha ersättning härför. Huruvida kontrakten
skola kunna brytas är en senare sak. Jag vill icke, att man skall
tro det vara min mening, att man utan vidare kan bryta kon-
trakten och gå fram på något otillbörligt sätt. Det är alldeles
otvifvelaktigt, att de flesta i denna kammare ha klart för sig,
att beträffande dessa förläggningar många och stora misstag blif-
vit begångna. Nu är det så att många af dessa misstag icke
kunna rättas, därför att det är för sent, men det synes mig likväl,
som om i detta fall skulle föreligga en möjlighet att få rättelse
till stånd. Om nu Andra kammaren enhälligt beslutar en sådan
skrifvelse, så skulle det, såsom jag tror eller åtminstone i det
längsta vill hoppas, verka därhän, att Kungl. Maj:t tar saken
under förnyadt öfvervägande och vidtager de mått och steg, som
kunna anses lämpliga.

Jag ber nu att med ett par ord få bemöta föregående talare.
Att herr Hellström här uppträder och yrkar afslag på motionen
är ju enkelt och naturligt. Han är representant för Linköpings
stad och som sådan har han skyldighet att bevaka dess intressen.
Men jag vill påminna herr Hellström, att han i stadsfullmäktige
motionerat om, att förläggningsplatsen skulle bli Malmslätt. Detta
var hans ursprungliga öfvertygelse, och jag tror, att döma af
hans något sväfvande uttalande i detta fall, att han i sitt inre
fortfarande är öfvertygad om, att Malmslätt är den riktiga och
lämpliga förläggningsorten. Att han af en eller annan orsak nu
intager en annan ståndpunkt vill jag icke förebrå honom, utan
anser detta helt naturligt. Jag tror sålunda, att han fortfarande
anser Malmslätt vara den bästa platsen, och att saken i det stora
hela skulle förlora på att denna blefve förläggningsorten.

Hvad han sedan talat om, att Linköping gjort stora pekuniära
upppoffringar, så faller detta till marken. Det är icke alls fråga om
att ej staden skall hållas skadeslös för dessa. Någoting annat
har aldrig blifvit ifrågasatt. Så säger herr Hellström, att förlägg-
ningskommissionen kommit till det resultat, att Malmslätt skulle
bli dyrare som förläggningssort. Det är just detta, som jag be-
tviflar, och utskottet har också enhälligt kommit till den åsikten,

Angående förläggningsorten för Första och Andra lifgrenadjärregementena.

(Forts.)

att förläggningskommissionens utredning beträffande den ekonomiska sidan af frågan är högst otillförlitlig. Hvad sedan beträffar faran för att byggnaderna å Malmeu skulle vara utsatta för eldsvåda och dylikt, så vill jag säga, att denna fara väl icke blefve större än hittills. Hvad angår tillgången på vatten, så har vid det tillfälle, då utskottet och äfven jag besökte platsen, blifvit upplyst, att vattentillgången visat sig vara fullständigt tillräcklig äfven då ett stort antal hästar där varit samlade, och att det icke mött den minsta svårighet att tillgodose alla behof i den vägen, som vid ett eller annat tillfälle uppstått.

Huruvida det blir möjlighet att häfva aftalet vill jag lika litet som utskottet yttra mig om. Det är naturligtvis en sak, som undersökningen sedan får visa. Det kan hända, att Linköpings stad till och med blir tillfredsställd öfver att aftalet blir häfdt. Jag känner icke folkmeningen i Linköping fullständigt, men så mycket vet jag, att en mycket stor del af befolkningen skulle glädja sig åt, att förläggningsplatsen blefve Malmslätt. Huruvida majoriteten har den uppfattningen vet jag icke, men att det gäller en mycket stor del af invånarna kan jag bestämt påstå.

Jag vill så säga ett par ord gentemot herr Fornander. Han yttrade till en början, att han ansåg sig nödsakad att uppträda i denna fråga, därför att han förra året var ordförande i fjärde tillfälliga utskottet, hvilket då hade en liknande fråga under behandling eller till och med just denna fråga. Han förebrådde oss östgötar, att vi icke uppträdde i detta sammanhang, och han påstod, att det då var ett lämpligt tillfälle att taga upp frågan. Men jag vill påpeka, att det då egentligen gällde förläggningsplatsen vid Refvinge och förläggningen af Kalmar regemente. Om östgötaregementena kommo med, då var det på sladden så att säga, och ingen af oss östgötar var egentligen rustad att ingå i debatt om saken. Vi hade icke någon utredning till hands och voro icke på något sätt beredda. Men jag vill också påpeka, hvilket beslut kammaren kom till. Kammaren beslöt en skrifvelse gentemot utskottets förslag och herr Fornanders reservation. Från den synpunkten kan jag därför icke finna, att det är annat än fullt konsekvent, om Andra kammaren i år fattar ett liknande beslut med det i föl. För öfrigt kan jag ganska lätt förstå herr Fornanders ställning i denna fråga. Den gäller en för honom synnerligen ömtålig sak. Han är representant för Växjö och Eksjö samt är naturligtvis rädd för, att om det här blir någon ändring eller undersökning, det också kommer till stånd en undersökning beträffande Kalmar regementes förläggning. Det är klart, att hans tankegång måste gå i sådan riktning, och jag förlåter honom mycket gärna, att han motsätter sig motionen, men jag vill samtidigt göra klart för kammaren, hvad som åtminstone i viss mån motiverar hans ställning i detta fall. Han måste be-

vaka sina kommittenters intressen och kan därför icke annat än arbeta emot motionen, som han från sin ståndpunkt och särskildt såsom representant för de nämnda städerna måste finna synnerligen olämplig.

Han säger, att det civila elementet i förläggningskommissionen haft en uppfattning, som öfverensstämde med hans egen, och framhåller, att den omständigheten, att ett par civila ledamöter i kommissionen haft en afvikande mening och reserverat sig, därför ej vore att tillmäta någon större betydelse och ej heller borde orsaka, att det en gång fattade beslutet blefve upprifvet, så att man fördenskull kastade om det hela. Ja, men jag vill påpeka, att *hela* det civila elementet har reserverat sig. Det var två civila medlemmar i denna kommission, och båda dessa ha reserverat sig. Då kan man ej säga, att det civila verkligen kommit till sin rätt, utan det militära elementet i denna förläggningskommission har i dessa frågor spelat en så absolut dominerande roll, att det civila elementet knappast fått »en syl i vädret». Nej, den röda tråd, som genomgår alla dessa förläggningsfrågor, har varit tanken på förläggningen af regementena till en stad. Och hvarför? Ja, det synes mig, som om man härvidlag låtit bestämma sig af vissa bekvämlighetssynpunkter å officerarnas sida och att dessa synpunkter ha spelat en alltför stor och afgörande roll. Här gäller det först och sist försvaret och dess intressen.

Ja, mina herrar, jag vill ännu en gång betona, att det vore synnerligen önskvärdt ur de här framhållna synpunkterna och synnerligen önskvärdt äfven med hänsyn till vårt försvar, om vi kunde få en sådan här felaktighet rättad. Jag tror, att det skulle stärka försvarsviljan i vårt land, att man då skulle få den tanken ute i landet, att numera tages dock tillbörlig hänsyn till den ekonomiska sidan af saken, någonting som hittills knappast blifvit gjordt här i landet, vid lösningen af hithörande frågor. I de ekonomiska intressenas tjänst skulle därför Andra kammaren handla, om den ville besluta ett sådant skrifvelseförslag, som här blifvit ifrågasatt.

I förhoppning, att så kommer att ske, skall jag, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag.

I detta yttrande instämde herrar *Johansson* i Berga, friherre *Lagerfelt*, *Peterson* i Qvisberg, *Henrikson* och *Olausson*.

Herr vice talmannen, som under den näst föregående talarens anförande öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, lämnade nu ordet till

Herr *Fornander*, som anförde: Herr talman, mina herrar! Jag skall endast be att få göra ett par rättelser i fråga om herr *Petterssons* i Bjälbo yttrande. Han nämnde, att det civila elementet enhälligt reserverat sig i denna fråga om östgötaregemen-

Angående förläggningsorten för Första och Andra lifgrenadjärregementena.

(Forts.)

Angående förläggningssorten för Första och Andra lifgrenadjärregementena.

(Forts.)

tenas förläggning. Så är emellertid icke förhållandet. Af de fyra ledamöter, som tillhörde kommissionen, ha två reserverat sig. Kommissionen utgjordes af en civil ordförande och tre civila ledamöter, äfvensom regementschefen, hvilken kommission hade att tillsammans med två i byggnadsärenden sakkunniga personer utreda och föreslå angående regementenas förläggning, och af dessa ha två af de civila ledamöterna, stödda på den ena af de i byggnadsärenden sakkunniga, reserverat sig. Så förhåller det sig med saken.

Hvad sedermera beträffar insinuationen, att jag talat för en helt annan stad än Linköping, så är det alldeles felaktigt. Jag syftade med min skildring på de faktiskt föreliggande förhållandena i Linköping, och jag ville framhålla, hvilket besvär, hvilken möda och hvilka förberedande utgifter, som förorsakas ett stadssamhälle, när det skall taga emot en sådan »gäfv» af staten som ett regemente. Och det gjorde jag för att upplysa åtskilliga, i synnerhet utskottet, som synbarligen icke har den aflägsnaste aning om denna sak. Men det tillbakavisar jag på det bestämdaste, att jag vid min framställning härvidlag haft den baktanken, att detta gällde mitt eget skinn, så till vida nämligen, att jag i egenskap af representant för Växjö och Eksjö hade att tillvarataga städernas intressen i dessa frågor. När frågan om regementsförläggningen var före i Växjö stadsfullmäktige, var jag visst icke någon ifrigare förespråkare för att regementet skulle komma dit, men när det nödvändigt sattes i fråga, böjde jag mig för det oundvikliga, men vore det möjligt att utan några som helst olägenheter såsom följd af de förberedande åtgärder, som staden redan vidtagit, så skulle jag, herr Pettersson, icke beklaga mig om en ändring komme till stånd hvad beträffar den förläggningsfrågan. Detta hör emellertid strängt taget icke hit. Jag har endast velat framhålla, att jag realiter bedömt frågan, sådan den här föreligger i år, utan hänsyn till den ort, jag representerar, och dess intressen.

Vidare yttrade:

Herr Hellström: Herr talman, mina herrar! Herr Forander har i sitt första anförande så tydligt och klart utvecklat den ståndpunkt, som vi bägge intaga i denna fråga, att det egentligen vore onödigt för mig att vidare orda i saken. Jag ber dock att få tillägga några ord.

Utskottets ordförande, herr Hellberg, uppdrog i början i allmänna ordalag de synpunkter, som borde göra sig gällande i fråga om förläggning af regementen i allmänhet, och däraf drog han den slutsatsen, att hvad den beslutade förläggningen af vissa regementen till Linköping anginge, en ändring vore af nöden. Vidare gick han in på fördelarna i militärt afseende af en förläggning till Malmen, och detta gjorde äfven herr Pettersson i Bjälbo. Jag vill ej närmare ingå på dessa saker, då jag icke är fackman

på området. Men jag ber dock att få anföra något af hvad man sagt från militärt håll, d. v. s. från sakkunnigt håll. Först och främst har kasernbyggnadskommissionen, i hvilken också sutto sakkunniga personer, framhållit, att »Malmen ur öfnings- och utbildningssynpunkt vore en mindre lämplig förläggningssort; att särskildt för utbildning i skjutning en förläggning till Malmen vore nästan omöjlig»; vidare säger den, att »en tillfredsställande rekrytering af den fast anställda personalen, hvarpå regementets tjänstbarhet och utbildning i hög grad berodde, komme att möta större svårigheter, om Malmen valdes till förläggningssort.»

Arméfördelningschefen förklarar sig likaledes anse Malmen vara »olämplig såsom infanteriöfningsplats och såsom förläggningssort för vare sig båda regementena eller ett af dem», och chefen för generalstaben uttalar också den meningen, att, »då de villkor, under hvilka han förut förklarat sig kunna godkänna Malmen såsom förläggningssort, icke syntes kunna uppfyllas, måste han bestämdt afråda från att permanent förlägga de båda lifgrenadjärregementena till Malmen.»

Detta är väl, mina herrar, så pass sakkunniga uttalanden, att man åtminstone icke bör betvifla deras betydelse. Nu har herr Hellberg genom att konstruera upp en massa siffror kommit upp till en fasaväckande hög besparing — jag tror t. o. m. han talade om millionen. Ja, mina herrar, kommissionen har kommit till en besparing af 716,000 kronor, om förläggningen skedde till Linköping. Alltså ha Kungl. Maj:t och denna kommission räknat fel på 1,700,000 kronor. Ja, man skall verkligen vara bra sangvinisk, om man tror, att beräkningarna utförts så illa; då vore sådana uträkningar ej mycket värda. Och att, såsom nu ordföranden gjort, komma fram med en massa siffror, som han naturligtvis ej kan stå för, torde ej heller i och för sig vara lämpligt.

Herr Pettersson i Bjälbo påminde mig om, att jag en gång motionerat hos stadsfullmäktige i Linköping om regementenas förläggande till Malmslätt. Ja, jag nämnde i mitt första anförande, att jag ej haft något däremot och jag har också på sin tid aflåtit en motion i den riktningen hos stadsfullmäktige. Men jag förklarade samtidigt, att saken nu befunne sig i ett helt annat läge, och att man därför borde taga hänsyn till nu föreliggande omständigheter. Kan herr Pettersson i Bjälbo få regementena förlagda till Malmslätt, så har jag visst ingenting däremot. Som läget nu är, så anser jag dock, att inga skäl tala därför, i synnerhet som det visat sig, att inga besparingar kunna uppstå, om förläggningen bestämmes till Malmslätt.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Hellberg: Herr talman! Blott ett par ord. Att börja med skall jag be att få tacka herr Hellström för hans senaste yttrande, och hvilket yttrande jag beder kammaren obser-

Angående förläggningssorten för Första och Andra lifgrenadjärregementena.
(Forts.)

Angående för-
läggningsor-
ten för Första
och Andra
lifgrenadjär-
regementena.

vera och komma ihåg, då han sade, att han icke hade något emot, att regementena förlades till Malmen. Därigenom synes han helt enkelt kunnat bespara sig hela sitt första yttrande och därigenom äfven sitt andra.

(Forts.)

Med afseende å herr Fornanders senaste anförande skall jag be att få rätta ett misstag, som han begick. Han sade, att i den af Kungl. Maj:t tillsatta kasernbyggnadskommissionen var det en civil ordförande. Nej, det var det icke, det var en militär, nämligen landshöfdingen, generalen friherre Palmstierna, som åtminstone själf ansåg sig som militär och äfven varit det under hela sitt lif med undantag af sin landshöfdingetid.

Herr Fornander yttrade sig, som vi hörde, i sitt första anförande med symmerlig skärpa i allmänhet och i ett fall t. o. m. nästan hånande, för att icke säga ironiserande. Det var, när det gällde frågan, om och under hvilka villkor de med Linköping afslutade kontrakten skulle kunna häfvas och huru de därvid eventuellt uppstående skadeståndsanspråken kunde tänkas komma att tillgodoses. Jag vill då be att få betona, att det lilla stycke i utskottets utlåtande, där denna sak beröres, och där utskottet visserligen förklarar sig ej kunna intaga en absolut bestämd ståndpunkt i den frågan, tydligt ger vid handen, att stadens eventuella skadeståndsanspråk dock synas utskottet ej kunna uppgå till några afsevärda belopp. Jag vill för öfrigt framhålla, att detta stycke blifvit uppsatt i samråd med en så pass framstående jurist som en revisionssekreterare.

Herr Fornander var ej nöjd med att utskottet endast tagit hänsyn till den ekonomiska sidan af saken. Därpå vill jag svara detsamma, som jag i mitt första anförande tror mig hafva framhållit, att utskottet ansett det vara viktigast att taga hänsyn till landets ekonomiska bärkraft. Som bevis på tänkesätten och känslorna härvidlag i landet skall jag be att här få uppläsa något ur ett bref, som inkommit till en ledamot af denna kammare, militär, och som benäget ställts till mitt förfogande. Brefskrifvaren, en uppenbar försvars- och sparsamhetsvän, säger följande: »Enligt plan borde ju i höst Östgötaträng förläggas i sin under byggnad varande kasern i Linköping. Enligt mitt förmenande skulle dock betydliga besparingar kunna ske, om denna förläggning reglerades på annat sätt: De båda lifgrenadjärregementena förlades allt fortfarande under beväringssrekryt- och regementsöfningarna å Malmen, men för sina vinterskolor använde Första lifgrenadjärregementet volontärskolan i Norrköping, Andra lifgrenadjärregementet den för trängkåren afsedda kasern i Linköping, som väl med lätthet kunde apteras för ett infanteriregementes vinterskolor. Stallarna m. m. kunde ju användas för fördelnings- och regementsstabernas hästar o. s. v. Trängkåren förlades allt fortfarande till Ränneslätt vid Eksjö, där till största delen befintliga byggnader äro lämpliga härför, och möjligen en ny kasernbyggnad för beväringss-

skolorna tarfvades, hvilken kunde uppföras af trä, då därvarande baracker till stor del kunde användas härför. Håller så Kalmar stad på att få Kalmar regemente dit, hvilket jag ur flera synpunkter anser fördelaktigt, så gif Eksjö trängkåren som vederlag, och låt Kalmar stad erlägga en lämplig godtgörelse till Eksjö.

Angående förläggningssorten för Första och Andra lifgrenadjärregementena.

(Forts.)

Hvad sparades härmed? Låt oss säga, att kasernen i Linköping, för att ändras kostade 50,000 kronor, att å Malmen nedlades ytterligare 200,000 kronor för förbättringar och å Ränne-slätt 150,000 kronor, tillsammans 4 eller säg 500,000 kronor. Hvad kosta 2 nya kaserner för de båda lifgrenadjärregementena? Jo, 2,400,000 kronor. Alltså en besparing af nära 2 millioner.»

Jag har, som sagdt, härmed endast velat visa, hvad försvars- och sparsamhetsvännerna i landet känna och tänka.

Hr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Berglund: Herr talman, mina herrar! Den förste ärade talaren nämnde något om den mani, man har här i kam-maren att motionsvägen söka rifva npp beslut, som Riksdagen fattat, och han ogillade detta; äfven om man vore öfvertygad om, att ett sådant beslut vore afvita. Jag undrar dock, om det inte är rättare att göra så än att fortsätta i galenskapen, som man säger. Personligen hyste den ärade representanten den uppfattningen, att han helst säge, att vi behölle Malmen såsom förlägg-ningsort. Äfven herr Fornander hade icke annat skäl för flytt-ningen till Linköping än att militärerna så önska, såvidt jag rätt fattade den hufvudsakliga innebörden af hvad han yttrade.

Det har blifvit en verklig kutym hos våra städer att försöka köpa sig till dessa kaserner. Nu har den stad, där jag bor, haft den tvifvelaktiga fördelen att få icke en utan två kaserner för-lagda till sig. Men något för något, heter det, och denna tvifvel-aktiga fördel kommer att kosta Linköpings stad, förutom en myc-ket värdefull mark, 200,000 kronor. För min del skulle jag mycket gärna se, om detta köp kunde gå tillbaka, och jag för-modar, att en mycket stor del af Linköpings samhälles innevånare delar den uppfattningen. Men detta är en sak, som icke berör frågan, utan man måste se saken ur landets synpunkt.

Hvad gäller frågan? Jo, vi hafva två platser, af hvilka den ena, Malmen, har ett utomordentligt lämpligt läge invid järnvägen, där finnas 80 hus, som tillhöra staten, platsen äger en talrik be-folkning, och underofficerarne hafva byggt hus där. Hvad tänker man göra? Jo, man tänker öfvergifva denna plats och flytta till en fyra kilometer därifrån belägen plats samt där bygga nya kaserner. Jag frågar herrarne: är det rimligt? Militärväsendet är icke populärt, men tro herrarne verkligen, att det genom sådant blir populärare?

Nu hafva vidare öfver 100 socknar uttalat sig mot att slopa dessa värden, som finnas, för att tillfredsställa något, jag vet icke

Angående för- hvad jag skall kalla det om icke officerarnes önskan att flytta in
 läggningsor- i städerna. Vi böra icke handla så, mina herrar!
 ten för Första Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hem-
 och Andra ställan.
 lifgrenadjär-
 regementena.

(Forts.)

Herr Fornander: Herr talman! Ja, herr Hellberg »rättade» en uppgift, som jag hade angående kommissionens sammansättning. Till försvar för mitt påstående vill jag uppläsa följande ur utskottets betänkande:

»Hvarje kommission bestod af en civil ordförande och tre civila ledamöter samt såsom militära ledamöter cheferna för de regementen, om hvilkas förläggning fråga vore inom hvarje arméfördelning, därvid tillika bestämdes, att de respektive regementscheferna skulle såsom ledamöter af vederbörande kommission deltaga i kommissionens förhandlingar och beslut endast då fråga vore om kasernetablissemment för det regemente, han tillhörde, eller eljest då vederbörande ordförande funne det lämpligt, samt att hvarje kommission ägde utse två i byggnadsärenden sakkunniga personer att biträda kommissionen i dess arbeten.»

Till detta vill jag lägga, att det är visserligen sant, att den civile ordförande, som herr Hellberg talade om, förut varit militär, men att det icke var i denna egenskap han blifvit vald till ordförande. Jag kan t. ex. icke antaga, att om Kungl. Maj:t vill kalla en civil ledamot af denna kammare till ledamot i en kommitté och därvid utser exempelvis friherre Palmstierna, man kan säga, att Kungl. Maj:t då valt en militär i stället för en civil. På samma sätt har det varit i detta fall.

Efter härmed slutad öfverläggning framställde herr vice talmannen propositioner på dels bifall till utskottets hemställan och dels afslag å såväl berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr vice talmannen sig anse den förstnämnda propositionen hafva flertalets röster för sig. Som emellertid herr Hellström begärde votering, blef nu uppsatt, justerad och anslagen följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit såväl utskottets berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utföll med 157 ja mot 31 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan. Jämlikt 63 § riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första kammaren.

§ 6.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget Andra kam- ^{Ang. kontroll}marens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, med anledning ^{öfver utnytt-}af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående kontroll ^{jandet af spe-}öfver utnyttjandet af speciella naturriksedomar i enskildes ägo. ^{ciella natur-}riksedomar i ^{enskildes ägo.}

Uti en inom Andra kammaren väckt motion, nr 244, hade herr *Lindhagen m. fl.* hemställt, att Riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om en enhetlig utredning, på hvad sätt, till skyddande af alla berättigade intressen, kontroll skulle kunna utöfvas öfver utnyttjandet af speciella naturriksedomar i enskildes ägo, såsom skogar af större omfattning, malmer, vattenfall och torfmossar af större omfattning, samt framläggande snarast möjligt af de förslag till koncessionslagstiftning eller andra åtgärder, hvartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att Andra kammaren för sin del måtte besluta, att Riksdagen hos Kungl. Maj:t anhölle, det täcktes Kungl. Maj:t låta allsidigt utreda, huruvida, i hvilken mån och på hvad sätt staten skulle kunna till nationens samfälliga nytta och i kommande generationers intresse — utan obehörigt eller skadligt intrång på den enskilda företagsamheten och det samhällsgagnande enskilda förvärfvet — anordna kontroll öfver utnyttjandet af vissa naturriksedomar af särskild beskaffenhet, såsom malmer, vattenfall samt skogar och torfmossar af större omfattning, hvilka befunne sig i enskildes ägo, och därefter framlägga de förslag, hvartill utredningen kunnat föranleda.

Reservationer hade emellertid afgifvits af herr *Fornander*, som, med instämmande af herrar *Olsson* i Kullenbergstorp, *Malmborg* och *Åkesson*, hade ansett, att motionen icke borde föranleda till någon Andra kammarens åtgärd, samt af friherre *Palmstierna* mot vissa delar af utskottets motivering.

Efter det utskottets hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af

Herr *Fornander*, som anförde: Herr talman! Herr *Lindhagen* har vid ett tillfälle i denna kammare betecknat ett par af sina motioner såsom bättre, nämligen dels den, då det gällde, att samtliga tjänstemän skulle tillhållas, att det vore deras plikt att i tjänsteutöfning söka tillgodose rättvisa och billighet m. m., dels ock motionen med begäran om skrifvelse till Kungl. Maj:t i fråga om meddelande af undervisning i social etik och rättskänsla vid utbildningen af befattningshafvare i rikets tjänst. Af detta uttalande

Ang. kontroll får man väl, utan att anses hafva på något sätt trädt den ärade öfver utnytt- massmotionärens verksamhet för nära, sluta till, att det också jandet af spe- finnes sämre af honom afgifna motioner. För min del får jag ciella natur- rikedomar i säga, att den föreliggande motionen vill jag räkna till denna sista enskildes ägo. kategori. Jag styrkes i min tanke, att man har rätt att särställa (Forts.) motionerna på detta sätt genom uttalanden, som fällts här i kammaren dels från liberalt håll om »omöjliga motioner» och dels från det socialdemokratiska partiet vid ett tillfälle, då det också behandlades en af herr Lindhagens motioner, att den motionen vore skriven så att den icke kunde bifallas.

Emellertid vill jag därtill lägga, att själfva motiveringen till denna motions yrkande har icke heller syntts utskottet vara af den beskaffenhet, att utskottet utan vidare kunnat gå med på densamma. Utskottet säger nämligen: »Ehuru utskottet sålunda finner det ärende, som i motionen behandlas, vara af den beskaffenhet att Riksdagens åtgärd däraf påkallas, har utskottet likväl ansett sig böra uttala, att detsamma icke kan biträda den framställning och formulering motionären gifvit vissa delar af motiveringen.»

För öfrigt erinrar jag mig, att under slutet af år 1910 förekom i Socialdemokraten en artikel, som i det väsentligaste sammanfaller med motiveringen till denna motion, och denna artikel har således hufvudsakligen användts såsom motivering för denna framställning om kontroll på i enskild ägo varande naturrikedomar, ehuru artikeln i Socialdemokraten handlade om det rofferi, som bedrifves från enskildt håll gentemot staten, då det är fråga om dess äganderättsförhållanden.

Hvad nu utskottet beträffar, så har ju det intagit en något annan ställning, ehuru väl enligt mitt förmenande man sannolikt i sinom tid skulle härmed komma till samma resultat som motionen egentligen äsyftar. Det har inom utskottet vid behandlingen af detta ärende rådt ganska stor tveksamhet om, huruvida man öfverhufvud taget alls skulle fästa något afseende vid detta yrkande. Men slutligen kristalliserades ut en majoritet af den valör, som karakteriserats genom utskottsbetänkandet och särskildt dess kläm. Hvad utskottets yrkande beträffar, så har ju det vunnit godkännande af den ena bland reservanterna, friherre Palmstierna, som således, med afprutande sannolikt på många af hans egna kraf och önsknningar, kunnat gå med på denna blomsterströdda och insockrade rätt, som här framställes till beskådande för kammaren, och hvari vissa och betydande omskrifningar gjorts, för att den skulle bli så smaklig som möjlig för kammarmajoriteten. I öfrigt har naturligtvis friherre Palmstierna icke kunnat förlika sig med åtskilliga yttranden i själfva utskottets motivering, och det må jag säga, att jag fullständigt delar hans uppfattning härvidlag fastän från en annan synpunkt. Det kan mycket väl förekomma ett sådant ogillande från reservanter med skilda stånd-

punkter, därför att utskottsbetänkandet inrymmer så motsatta och heterogena moment i sig. Man kan mycket väl förena den socialdemokratiska fraktionen och högerfraktionen inom utskottet i en reservation mot denna motivering. Jag vill blott påpeka ett enda fall för att icke för länge uppehålla mig vid detta ärende. Utskottet säger t. ex. på sidan 6, att det »bör tillses att naturrikedomarnas värdestegring och fördelningen af arbetsutbytet kommer de största möjliga befolkningslager till godo, bidragande till deras välstånd. Hittills har staten endast i ringa mån ansett det vara sin uppgift att i detta syfte utöfva ett reglerande inflytande på produktionen.» Men så säger utskottet på sidan 10 och början af sidan 11: »Statens ingripande och kontrollerande verksamhet, som väl på många hithörande områden kan vara nödvändig gentemot missbruk af ägande- och dispositionsrätten, bör sålunda, enligt utskottets mening, icke åsyfta att upphäfva nämnda rätt och ej heller så utöfvas, att den enskilda företagsamheten, som varit och är en så mäktig driffjäder till materiellt framåtskridande, genom lagstiftningen hindras eller förkväfvad.» Hur man skall kunna gå fram den väg, utskottet här åsyftat, utan att angifva några direktiv — om nu för öfrigt utskottsmajoriteten alls tänkt sig in i denna fråga — det kan jag verkligen icke fatta. Koncessionslagstiftningen har utskottet alldeles uteslutit ur sitt yrkande. Det står nu emellertid i motionärens yrkande. Men det har kanske varit ett farligt ord att medtaga, sannolikt därför att häromdagen i denna kammare fälldes ett yttrande af en talare på gäflborgsbänken, att friherre Palmstierna i detta ord syntes ha funnit något betvingande. Och det får jag säga, att för honom spelar nog det ordet en mycket stor roll. Om meningen är, att utskottet härigenom velat taga afstånd och draga upp en gränslinje mellan sig och den socialdemokratiska gruppen i denna kammare, vet jag icke, men det är ju mycket möjligt. Alltnog, koncessionslagstiftningen har icke tagits med i klämman. Däremot har man satt in en hel del goda saker, som förekommo i utskottets motivering och särskildt det, att äganderätten, som är så synnerligen samhällsgagnande, som utskottet säger, icke på något sätt skulle komma att trädas för när. Skall nu, då t. ex. frågan om skogar, såsom också sker i motionen, inrymmas, skall man där icke gå fram koncessionsvägen? Jag undrar, hur utskottet verkligen tänkt sig det skall tillgå, när man skall reglera utnyttjandet af denna del af i enskild ägo varande naturrikedomar. Hvilket grepp skall man taga på denna fråga? Ja, beträffande den saken liksom beträffande mycket annat har utskottet icke vågat ge sig in på några direktiv. Utskottet har varit så osäkert på sig själf, att det endast kunnat föreslå en skrifvelse till Kungl. Maj:t med förfrågan, huruvida en utredning skulle behövas. Vissare är icke utskottet på sig i en sådan stor vital fråga, som denna är. Detta förefaller mig högst egendomligt. Då man vill

Ang. kontroll
öfver utnytt-
jandet af spe-
ciella natur-
rikedomar i
enskildes ägo.

(Forts.)

Ang. kontroll öfver utnyttjandet af speciella naturriksedomar i enskildes ägo. göra ett sådant ingrepp i den enskildes förfoganderätt öfver hvad honom tillhör, så måste man väl veta, om ett sådant ingrepp är nödvändigt, innan man skrifer därom. Många gånger har ju här skrivits på samma sätt, men det finnes dock en åtskillnad beroende på, hvilken fråga det gäller. Det kan vara ovisst i en

(Forts.)

del fall, och Riksdagen kan icke öfverhufvud taget ha klart för sig, huru ett förslag ingriper på andra områden, och Riksdagen underställer därför äfven Kungl. Maj:ts pröfning, huruvida en utredning bör göras i ett eller annat afseende. Men beträffande denna fråga undrar jag, om man skall stå i en sådan ovisshet. I motionen finnes sannerligen ingen tvehågsenhet. Motionärerna, den socialdemokratiska riksdagsgruppen, veta hvad de vilja. Det är som det bör vara, och jag kan sympatisera med dem därför och ha förtroende för deras framställnings ärlighet. Men jag anser det vara underhålligt att såsom utskottet icke veta hvad man vill, då man skrifer till Kungl. Maj:t.

Det kunde vara ganska mycket att säga i detta ärende för öfrigt, men då jag förut i en annan fråga i dag haft ordet flera gånger, och då kammaren kanske icke fäster så stort afseende vid detta ärende, så skall jag icke uppehålla mig längre därvid. Emellertid förefaller det mig vara något ganska betydelsefullt att taga detta första steg, och därför har jag reserverat mig under framhållande af de synpunkter, som från vårt håll föregående riksdagar kommit fram. Jag har velat relatera, hur frågan ligger för oss, och hur vi kommit till det resultatet, att vi anse, att motionen icke bör till någon Andra kammarens åtgärd föranleda. Till en början skall jag därför inskränka mig till det sagda och yrka, att kammaren måtte afslå utskottets hemställan.

Sedan herr talmannen nu återtagit ledningen af förhandlingarna i kammaren, yttrade

Herr Andersson i Stårte: Då jag är en af dem, som tillhöra utskottets majoritet, skall jag be att med några ord få angifva skälen till det slut, hvartill utskottet kommit, och skall jag på samma gång yrka bifall till utskottets hemställan.

En af reservanterna har redan talat om motionen och huru som dess motivering ingalunda inbjöd till att vidare reflektera på dess innehåll. För min del vill jag säga, att den motivering motionären gifvit sin motion visserligen gaf utskottet anledning att fundera på saken, men då man frånsåg motiveringen och såg hvart han syftade, så kom man slutligen till det resultat, att själfva syftet var värdt att taga vara på, och att man därför borde tillse, huruvida något kunde göras just beträffande det af motionären framhållna syftemålet. Reservanterna synas frukta mer än något annat, att äganderätten genom en sådan åtgärd skulle på något sätt beröras, försvagas eller förnärmas. För min del vill jag säga, att jag tror mig vara lika rädd om äganderät-

ten, som någon af reservanterna kan vara. Men jag kan icke vara med om, att man tolkar äganderätten så, att då man lyckats förvärfva något, som innesluter en stor nationalrikedom, man skulle äga rätt att på hvad sätt som helst få förskingra, förstöra eller på annat sätt exploatera densamma. Jag tänker bara, om vi för 50 år sedan hade haft någon sorts kontroll öfver våra skogars utnyttjande, endast en lagstiftning, som påbjudit uthålligt skogsbruk för alla, som ägde skogar af större omfattning, hvar skulle vi då nu stått? Jo, helt visst skulle vi nu haft en ofantligt stor nationalekonomisk förmögenhet sparad till våra dagar, sparad för kommande släkten, då vi nu hafva endast milsvida, ja många mil vida kalmarker, där det kommer att dröja århundraden innan en sådan skörd åter kan tagas, som nu i en hast har tagits af alla marker. Och kapitalet, hvart har det tagit vägen? Det kan man verkligen fråga. Visserligen hafva några personer blifvit rika, men det är fara värdt, att lika många blifvit fattiga. Hade däremot en förnuftig hushållning med dessa tillgångar ägt rum, så skulle förhållandet ha varit ett helt annat. Att det därför nu icke är för tidigt att vakna upp öfver dessa förhållanden är klart nog, och att man i viss mån beaktat detta, därom vittnar redan den skogslagstiftning vi ha. Men att denna lagstiftning borde kunna än ytterligare utvidgas, torde kanhända vara en sak åtminstone att tänka på.

Vidare hafva vi våra malmer, våra malmfält, såväl de upptäckta, som de kanske ännu oupptäckta. Den äganderätt, som här hittills tillämpats, har varit lämplig för hittills rådande förhållanden, kan man säga, då malmerna endast utnyttjats för den järntillverkning, som förekommit inom landet. Så långt har man ännu ingenting annat än godt att säga därom, men förhållandena hafva ändrats. Utländska spekulanter på våra malmer uppträda äfven, och man vet icke hur långt denna spekulation kan drifva både ägaren och innehafvaren. Kanske kan den drifva dem därhän, att en rofbrytning kommer till stånd, som på några få år utblottar vårt land på dessa tillgångar. Det är att märka, att malmerna icke växa till igen, såsom skogarna göra. Nog är det tröstlöst med våra skogar, men om vårt land skulle uttömmas äfven på malmtillgången, så vore det ännu tröstlösare. Alltså borde väl där någon åtgärd vidtagas från statens sida för att i vidsträcktare mån än nu är fallet förekomma detta. Det torde väl icke kunna förnekas. Och att detta skulle vara att obarmhärtigt inkräkta på äganderätten, kan jag för min del alls icke finna.

Så ha vi våra vattenfall. Därom har kammaren en gång förut fattat beslut, enligt min mening i alldeles rätt riktning. Vattenfallens utnyttjande har hitintills skett för fabriksdrift och bruksdrift just på de platser, där fallen befunnit sig. Men tiderna hafva nu förändrats. Tekniken har gått framåt, och nu

Ang. kontroll
öfver utnytt-
jandet af spe-
ciella natur-
rikedomar i
enskildes ägo.
(Forts.)

Ang. kontroll mera finner man, att det går an att utnyttja vattenkraft, då den öfver utnytt blir omsatt i elektrisk kraft, äfven till andra ändamål, såsom sam- iandet af spe- färdsel, belysning, kraftförbrukning på alla möjliga områden. ciella natur- Och den tiden torde icke vara så långt aflägsen, då stora trakter rikedomar i af vårt land komma att inrätta sig för denna kraftförbrukning. enskildes ägo.

(Forts.)

Om då kanske en mycket stor trakt inrättar sig på detta sätt och sålunda gör sig beroende af en kraftkälla, som finns och som kanske är den enda tillgängliga inom ett vidsträckt område, så kan det vara farligt nog, om ägaren till denna kraftkälla äger frihet att i hur vidsträckt mån som helst godtyckligt uppskörta dem, som äro beroende af ifrågavarande kraft, därest icke lagstiftningen och staten tagit något reglerande grepp. Att sådant är farligt har man insett för länge sedan, då man började bygga järnvägar, och då enskilde började spekulera i den affären, hvarför man ansåg det vara nödvändigt att koncessionera järnvägsföretag för att åtminstone ställa frakttaxor och dylikt inom rimliga gränser. Detta vågar jag påstå har skett icke till någons förfång, utan i stället till allas välfärd, t. o. m. till allas belåtenhet, och jag tror, att om något dylikt skulle vidtagas beträffande vattenfallen, så skulle det vara både till de enskildes och till samhällets båtnad och nytta. Då jag hyser dessa tankar, är det klart, att jag kunnat biträda det slut, hvartill utskottet kommit.

Reservanten klandrade utskottet fördenskull, att det hade skrivit så bra eller vackert, eller hvad han menade att han kallade dess utlåtande för »blomsterströdt och soekradt». — Ja, om det smakar bra för honom, det vet jag icke, men vi hafva skrivit hvad vi hafva menat. Vidare klandrade han utskottet för att det icke gifvit något direktiv hur man skall gå tillväga. Nej, utskottet har icke velat på förhand binda Kungl. Maj:ts och sakkunnigas händer genom att säga: »så och så skall det ovillkorligen vara», utan utskottet har tänkt sig, att det kan finnas personer med högre visdom i frågan än utskottet, hvilka lättare skulle kunna öfverväga och föreslå hvad som är nyttigt och nödvändigt och därvid iakttaga just hvad vi här framhållit, nämligen att hvarken äganderätten onödigtvis trädde för nära, ej heller den enskilda företagsamheten hämmades.

Herr talman, jag ber på grund af hvad jag anfört att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herr *Jonsson* i Hä.

Herr *Riström*: Herr talman, mina herrar! Då jag deltagit i utskottets förberedande arbete vid behandlingen af föreliggande motion, men icke varit i tillfälle att deltaga i utskottets slutliga afgörande, ber jag att med några få ord få klargöra den ställning, som jag intagit under den förberedande debatten om och behandlingen af denna motion.

Jag har varit af den åsikten, att motionen icke kunde bifallas, och har vid ett tillfälle, då den behandlats, yrkat, att utskottet helt och hållet skulle afslå den. Jag anser nämligen, att motionen innebär ett attentat mot äganderätten. Om man närmare begrundar den motivering, som motionären anför i sin motion, kan man icke komma ifrån den tanken, att det under motionen ligger en önskan att socialisera den enskilda egendomen hvad mark, jord, skogar och mineralier beträffar. Enligt min uppfattning ser man af allt det, som påpekas i motionen, att önskningarna gå i denna riktning. Man har visserligen ännu icke riktigt reda på hvad det ligger under detta koncessionsförfarande, men man ser det af en tidningsartikel, som refererar socialdemokraternas kongress, där det i jordfrågan nämnes något om koncession. Enligt referat i en daglig tidning i Stockholm står det:

*Ang. kontroll
öfver utnytt-
andet af spe-
ciella natur-
rikedomar i
enskildes ägo.
(Forts.)*

I enlighet med denna tankegång fordrar partiet:

Enskilda monopol på speciella naturrikedomar, såsom större skogar, grufvor, vattenfall och större torfmossar, öfverföras till samhället. Koncessionssystem som öfvergång till socialisering.

Där säges det ju tydligt, att det är meningen att öfvergå till socialisering. Detta styrker mig ytterligare i den åsikt, till hvilken jag redan kommit.

Nu ha vi vis à vis skogarna inom Norr- och Västerbotten ett grundligt skydd för dem genom dimensionslagen, som varit gällande sedan början af 1870-talet. Den har verkat i den riktningen att skydda den enskildes egendom och har gjort god verkan. Den har åt de enskilda bevarat deras egendom så, att hvarken staten eller någon annan kan inkräkta på äganderätten till den. Vis à vis Norr- och Västerbotten tror jag därför icke, att det beträffande skogarna behöfves något koncessionsförfarande. Genom lappmarkslagen t. ex. äro ju lappmarkens skogar så skyddade, att de stå där orubbliga med sin kraftiga återväxt. Där får icke ett enda träd å de enskilda skogarna tagas utan att det utsynas af statens tjänstemän. Genom dimensionslagen äro skogarna skyddade på så sätt, att träd under vissa dimensioner icke få tagas till utskeppning. Härigenom har skogens återtillväxt skyddats. Den lagen har alltså gjort mycket godt under den tid den varit i kraft, och skulle hafva gjort ännu mera godt, ifall den hade tillkommit 20 à 30 år förut. Men bättre sent än aldrig; den skyddar nu i alla fall skogarna fullkomligt för rofferi och kalhuggning. Hvad som möjligen kan förekomma är, att skogen angripes rätt mycket för vedbrand. Därvidlag skulle möjligen tariffvas en något starkare reformering vis à vis dimensionslagen. Det händer, att ved köpes till afsalu vid vissa skogsskift, och då kunna de, som äro hänsynslösa, kalhugga i stor utsträckning, men detta kan icke tänkas blifva förebyggdt genom bifall till mo-

Ang. kontroll motionen eller till utskottsutlåtandet. Detta kan, som sagdt, förhindras endast genom en påbyggnad af dimensionslagen. På grund af de skäl, jag med dessa få ord velat framhålla, skall jag be att få yrka afslag å såväl motionen som å utskottets enskildes ägo. skrivelseförslag.

(Forts.)

Friherre Palmstierna: Den föregående ärade talaren har i egenskap af suppleant i utskottet icke kunnat deltaga i ärendets behandling så som han måhända afsett. Jag vill endast säga detta som förklaring till, att ärendet ligger i sådant skick, som det gör, på bordet.

Som kammarens ledamöter torde finna, har man vid utskottets behandling af detta ärende helt naturligt kommit att följa vissa partilinjer, som äro på förhand utstakade. Vi se här, huru högern intar en ståndpunkt, de liberala en annan ståndpunkt, och hur undertecknad har intagit en tredje ståndpunkt. Nu är det ju på det viset, att högerns uppfattning, högerns verksamhet, ter sig mången gång i vår tid ungefär på det sättet, att den uppstår de liberalas gamla aflagda kläder och skrudar sig i dem, medan liberalerna å sin sida ha iklädt sig ett mer modernt, ehuru likväl enligt min mening icke fullt tidsenligt snitt. Ja, så presenterar sig i viss mån saken, som den här föreligger.

Den gamla ekonomiska liberalismen häfdas numera icke längre som förr af det liberala partiet, de liberala. När man för öfrigt af det praktiska lifvet funnit, att den fria konkurrensen bortdör undan för undan, att organisation framträder i stället för konkurrens, när man ser, att äganderätten undan för undan behöfver inskränkas på vissa områden, därför att detta är samhällsgagneligt, har allt detta gjort, att den tro på en ekonomiskt liberal stat, som för 40—50 år sedan var gängse inom ett parti, som ville följa tidens rörelser, icke längre kan vara bärande. Men en del af denna gamla åskådning ligger kvar som en rest, mänger sig in i sinnen och tankar hos den del af samhället, där allt rör sig så oerhördt långsamt, inom den höger, inom den konservativa massa i samhället, där man är mindre mottaglig för det lif, som är stadt i ständig utveckling.

Så framträda nu också reservanterna här inom utskottet såsom representanter för en gammaldags åskådning, hvilken lagstiftningen såväl i Sverige som andra länder för länge sedan funnit obefogad, och det är egendomligt, att vederbörande reservanter här så utprägladt och pregnant som den sista ärade talaren vilja företräda den åskådningen. Jag trodde, att man skulle finna den så gammaldags, att äfven det partiet vore benäget att aflägga de aflagda kläder, de dragit på sig.

Nu ber jag att få säga, att, hvad som här i själfva verket föreligger, icke är något egentligt nytt, som i utskottets betänkande begäres. Och som kammaren finner är det väsentligen

just därför, att utskottet icke velat taga något längre steg framåt, att således utskottet icke velat gå öfver den ståndpunkt, som Andra kammaren förr har intagit, som jag för min del har ansett det vara skäl att reservera mig. Det förhåller sig så, att Andra kammaren i ett flertal af dessa frågor intagit en alldeles bestämd ståndpunkt, och utskottsmajoriteten här vill endast gifva ett *nytt* uttryck för en ståndpunkt, som Andra kammarens majoritet redan intagit, i det att man på en gång sammanför alla dessa frågor och säger: »Vi behöfva ha en enhetlig behandling af dem.»

*Ang. kontroll
öfver utnytt-
jandet af spe-
ciella natur-
rikedomar i
enskildes ägo.*
(Forts.)

Nu har jag åter inom utskottet liksom i denna kammare framhållit, att utöfver den ståndpunkt, Andra kammaren intar, hade jag velat få i förslaget intagna vissa saker rörande skogar, torfmossar m. m., och för öfrigt ansåg jag icke, att man borde taga in, hvad som står i slutet af betänkandet och som den förste talaren berörde, nämligen hvad som säges i fråga om den enskilda företagsamheten och den enskilda äganderätten, när det gäller dessa speciella naturrikedomar.

Nu är det så, att när det är fråga om gruflagstiftning, har Andra kammaren tydligt och klart sagt ifrån, att den vill ha koncessionsförfarande; i fråga om vattenfall har man ju bestämt yttrat sig för koncession vid utbyggande af vattenfall, och i fråga om skogarna har Andra kammaren fem år å rad uttalat sig för uthålligt skogsbruk. Nu kan man tveka, om icke detta lämpligast vinnes genom koncessionsförfarande, genom att ett sådant villkor fästes vid förvärfvet. Detta speciella förfarande har Andra kammaren emellertid förut icke velat vara med om och det är icke heller upptaget i utskottsmajoritetens utlåtande. I fråga om torfmossar har likaledes förelegat en motion, som afslagits af Andra kammaren, och man finner ej heller här, att koncessionsförfarandet är intaget i utskottets kläm. Jag kan icke neka till, att detta för mig står som en verklig brist, och det var med ytterlig tvekan jag ville gå med på klämman. För att likväl gifva uttryck åt en önskan, att kammaren nu måtte taga ett sådant steg, innebärande dessa samtliga frågor *enhetliga* behandling, har jag velat göra det.

Men, om nu kammaren finner, att det torde vara tid, att man sammanför dessa saker till enhetlig behandling, är det en annan gammal fråga, som utskottet tagit upp i detta sammanhang, en fråga, som jag tror borde kunna ena samtliga partier, nämligen spörsmålet om utlänningars förvärf af jordegendom i landet, af speciella naturrikedomar. Redan år 1902 skref Riksdagen härom, men när vi så fingo aktiebolagslagen på bordet, hade i lagen ingen hänsyn tagits till denna Riksdagens skrifvelse, som afläts år 1902. Men vi veta genom värmlänningarnas klagan, att norrmän och engelsmän förvärfva stora skogsvidder i Värmland, och vi veta, hur i Västmanland och andra trakter tyskar för-

Ang. kontroll värfvat mineralfyndigheter. Äfven från Norrland har man erfarenhet om samma sak. Nu undrar jag, huruvida det icke, när Riksdagen en gång, år 1902, uttalat sig härför, verkligen kunde vara skäl i att, när en tydlig försummelse här skett, taga in, om ock endast i motiveringen i utlåtandet, denna sak och därmed

(Forts.) häfda, att Riksdagen icke vill frågå denna ståndpunkt. Det är af verklig betydelse, att den saken kommer fram i detta sammanhang, ty när man för tillsammans alla frågor om skogar, vattenfall, grufvor m. m., är det ju gifvet, att, då det är vissa personer, utländska medborgare, som här af beröras, dessa frågor böra på ett enhetligt sätt behandlas och omfatta alla dessa föremål, som de nu ha fri förvärfsrätt till.

Således finner jag för min del den ståndpunkt, som utskottet intagit, i stort sedt befogad, ehuru jag likväl måste säga mig, att vissa delar af motiveringen och äfven af klämman äro så beskaffade, att jag endast med tveksamhet kan gå med därpå. Utvecklingen har, som kammaren vet, under de sista tiotalen år varit den, att vi undan för undan börjat fästa det allmännas uppmärksamhet först och främst på folkets lif i landet. Sociallagstiftningen har börjat som ett litet frö och växt upp till ett stort träd. Men förutom det, att det är folkets lif i landet, som alltmera blifvit statsmakternas uppgift att med oafslätlig omsorg ägna sig åt, ha statsmakterna äfven från en liten början allt tydligare och tydligare sett, att det, som detta folk skall lefva af, det, som folket skall bearbeta för att kunna få sin utkomst, i synnerhet dessa speciella naturrikedomar, skogar, grufvor och vattenfall, icke få behandlas som andra värdeföremål inom landet. De äro af särskild nationell betydelse, de skola bevaras för det svenska folket själf, de skola förvaltas på sådant sätt, att dessa rikedomar komma största möjliga befolkningsslag till godo.

Ja, det är i själfva verket denna enkla och klara tankegång, som ligger till grund för detta betänkande, och med de erinringar, herr talman, jag här tillåtit mig göra, ber jag att för min del få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman, mina herrar! Den föreliggande motionen omfattar, kan man säga, fyra olika ämnen, som nu skola bringas till »ett enhetligt grepp» såsom motionärerna själfva uttrycka sig. Det gäller nämligen här skogar af större omfattning, malmer, vattenfall och torfmossor af större omfattning. Motionärerna hafva nämligen ansett, att de beslut, som Andra kammaren förr har fattat i dessa frågor, hafva, så att säga, icke samlats i en punkt förut, och jag förmodar nästan, att detta har varit en af anledningarna till att denna motion framkommit, för att man nu skulle få hela denna fråga i ett sammanhang och få »ett enhetligt grepp» på densamma. Detta är en sak, som åtminstone jag för min del icke

alls har något emot, ty jag tror, att frågan är lättare att öfver-*Ang. kontroll*
blicka, om man tager den i sin helhet, än om man fattar ett be-*öfver utnytt-*
slut då och ett annat då, så att man kanske icke kommer ihåg *jandet af spe-*
hvad man förut beslutat i de särskilda frågorna. *ciella natur-*
rikedomar i

Motionärerna hafva särskildt gått ut ifrån, att det nuvarande *enskildes ägo.*
systemet beträffande industrien är ett anarkistiskt system, och för *(Forts.)*
säkerhetens skull är detta upprepadt tre gånger i motionen. Det
hade varit synnerligen upplysande och gagnande, om motio-
närerna kunnat peka på något annat system, som icke vore be-
häftadt med anarki, då det gäller den industriella produktionen,
och som jag af egen erfarenhet vet, att en af motionärerna, näm-
ligen utskottets ärade ordförande, då det gällt en annan fråga,
samlat material ifrån nästan alla jordens länder, så förmodar jag,
att om han hade kunnat framlägga ett system för industriell pro-
duktion, som icke vore sådant som det vi nu hafva i vårt land,
så hade han med säkerhet gjort det. Det synes, som om motio-
närerna icke hade någon modell att taga fram, utan att vi i
detta fall skulle blifva föregångslandet. Nåja, det vore måhända
icke så illa, om vi kunde bli det någon gång. Men då är det
skada, att herrar motionärer icke angifvit den minsta riktlinje,
på hvad sätt man kunde få bort denna »industriella anarki» och
i stället vinna något större planmässighet. Jag tror icke, att vi
äro hjälpta, om staten öfvertog industrien och drefve den för
egen räkning, så att den kunde befalla, att så och så mycket
borde produceras af *den* industrien och så och så mycket af *den*.
Jag tror icke, att vi som nation skulle kunna reda oss på detta
sätt. Problemet blir säkerligen vidlyftigare än så. Då tycker jag
knappt, att det är juste att begagna så hårda ord om vårt nu-
varande produktionssätt, då man icke klart kan redogöra för
något annat system, som kunde verka bättre. Det är märkvär-
digt, hvilka svåra verkningar herrar motionärer tillägga detta
system till och med på områden, där, såvidt jag kan förstå, det
icke skulle kunna åstadkomma någon så stor verkan. Det yttras
t. ex. öfverst på fjärde sidan, att »fisken flyr alltmer ur vatten-
dragen och villebrådet ur markerna» — naturligtvis just på grund
af den anarkistiska industrialismen. Det står icke omtaladt, hvart
fisken flyr, den kanske ger sig ut i sjön, men villebrådet kan
icke gå dit och hvarhän tar det vägen? Det skulle väl finnas någon-
städes, eller skulle det bli annorlunda, om man bifölle motionens
kläm, och skulle man därigenom få igen fisken och villebrådet?
Sedan talas det om alla de krafter, som stå hämmande i vägen
för statsmakten härvidlag, det talas om landtmännen i allmän-
het, till och med om högerliberalerna och hur dessa stå i vägen.
Jag vet icke, hur man egentligen skall fatta detta. Man måtte
då icke hafva någon högerliberal i det utskott, jag har äran
tillhöra.

Min ärade kamrat, herr Andersson i Stårte, fällde det ytt-

Ang. kontroll öfver utnyttjandet af speciella naturriksdomar i enskildes ägo. randet, att man icke skulle se till motionens motivering, utan till dess syfte. Ja, det syftet hafva motionärerna mycket tydligt uttalat, att den enskildes monopol på eller den enskildes brukande eller ägande af naturriksdomarna skulle öfvergå till staten. Det är syftet i motionen. Är det detta syfte, som herr Andersson i

(Forts.)

Stårte endast sett på, när han var med om att skrifva detta utlåtande, då får jag säga, att jag kan icke förstå, hur det kunde bli som det blifvit, ty då kan jag icke begripa, hur han kunde komma till den passus, där det talas om att den enskilda företagsamheten, som varit och är en så viktig driffjäder för materiellt framåtskridande, icke måtte genom lagstiftningen hindras och förkvävas. Och särskildt har det också betonats, att den enskildes äganderätt icke får trädas för nära. Det vore mycket intressant att höra af utskottsmajoriteten, hvad som skulle anses för ett skadligt och hvad som skulle anses som ett obehörigt intrång på enskild verksamhet. Härpå gaf herr Andersson i Stårte icke någon definition, och jag får säga, att om herrar motionärer själfva få afgöra den saken, tror jag nog, att de alla kunna gå med på utskottets hemställan, ty då skulle de nog plocka bort allt det där, som herr Andersson i Stårte nu anser vara obehörigt intrång. Det beror helt och hållet på subjektivt tycke, hur långt hvar och en vill gå i föreliggande afseende. Hvar och en kan ju säga: det eller det där anser jag för min del icke för något obehörigt intrång, och därför är jag med på saken. Detta framgår också ganska tydligt däraf, att utskottets ärade ordförande, som för öfrigt själf är motionär, har gått med på utskottets kläm, och det skulle han naturligtvis icke gjort, om han icke ansett, att denna kläm täcker motionen eller åtminstone att den täcker motionen så afsevärdt, att den icke strider mot motionens syfte; eljest skulle han, som sagdt, ju icke kunnat vara med om den. Det är icke mer än tre månader, sedan han skref under motionen, och man kan icke misstänka att han på så kort tid ändrat mening; han står nog fortfarande på samma ståndpunkt. Och jag är öfvertygad om, att man godt kan läsa klämman på sådant sätt, att den täcker motionen; det beror på hvar man lägger den starkaste tonvikten och hvilka uttryck man starkast vill understryka af dem, som förekomma i klämman. Det förefaller mig ändå, när herrar motionärer tala om att utnyttjandet af dessa rikedomar skulle vara underkastadt kontroll och koncession, som om det här i deras motion borde funnits någonting angifvet, hur denna koncession bör vara affattad. Koncession och koncession kunna vara ganska olika saker, och läser jag detta ord koncession i belysning af motiveringen till motionen, ja, då kan jag icke få något annat ur detta ord koncession än en koncession, som skulle tjäna det ändamålet, att skogarna, vattenfallen, malmerna och mossarna skola utnyttjas för statens och statsmedlemmarnes räkning, d. v. s. helt och hållet öfvergå till staten. Att jag icke

kan läsa motionen på annat sätt, beror därpå, att om dessa rikedomar skulle öfverföras till staten — såsom utskottets ärade ordförande kallar det — genom köp eller expropriation, som svarar köp, så tror jag, att hvar och en af oss inser, att sådana penningbelopp, som härför erfordras, kan staten icke åstadkomma; den vägen stänger sig sålunda själf. Följaktligen skulle det vara på något annat sätt, som staten öfverförde ägandet eller åtminstone brukandet af dessa rikedomar på sig själf, och det skulle varit synnerligen intressant, om utskottets ärade ordförande närmare angifvit, på hvad sätt han tänkt, att man skulle kunna realisera dessa rikedomars öfverförande till staten i öfverensstämmelse med innehållet i motionen.

Ang. kontroll
öfver utnytt-
jandet af spe-
ciella natur-
rikedomar i
enskildes ägo.

(Forts.)

Det är alldeles klart, att, när man å ena sidan pointerar, att den enskilda företagsamheten, äganderätten och dylikt icke få trädas obehörigen för nära — och jag tror, äfven jag, att det där verkligen är uppriktigt menadt — men man å andra sidan med lika godt mod kan gå med på klämman och därigenom skriva under hvad motionen innehåller, man är berättigad att säga, att klämman har förskräckligt många utgångar, att den kan tydas i många riktningar, på alla möjliga sätt — om man nämligen håller på det uttryck, som äfven jag kan gå med på, att »obehörigt intrång» på den enskilda äganderätten och företagsamheten icke må ske. Då förefaller det mig också märkvärdigt, att utskottets ordförande kunnat gå med på en så pass otydlig skrifvelse, eller en skrifvelse, som kan tydas på så många olika sätt som denna. Det är icke mera än en månad sedan friherre Palmstierna så skarpt kritiserade ett skrifvelseförslag, som han ansåg kunde tydas i många riktningar. Jag skall nu icke ingå på frågan, om denna skrifvelse kunde tydas på många olika sätt; jag syftar här på liberala samlingspartiets skrifvelseförslag i förvarsfrågan. Men jag kan icke neka till, att jag tycker, att friherre Palmstierna råkat ut just för samma sak, som han den gången själf kritiserade. Det är lätt att kritisera andra, men man får akta sig, så att man icke själf råkar i samma olycka som dem, man kritiserar. Skulle man då kunna tänka sig ett fortgående eller rättare framåtgående i den riktning, som motionärerna afse, så får man komma ihåg, att det särskildt pointerats, att det här skulle gälla stora skogar och stora mossar. Det frågades af en utskottsledamot, hvad som är stort i detta fall, och hade man fått reda på det, så hade man också fått reda på hvad som vore att anse som smått. Något exakt svar härför har naturligtvis icke kunnat afgifvas; det beror på individuella synpunkter hvad som skall anses stort och hvad som skall anses smått. Den, som själf har litet, tycker icke att något behöfver vara så förskräckligt mycket för att det skall vara stort. Försöker man nedslå en gränspåle, när det gäller att bestämma gränsen mellan hvad som är stort och litet i fråga om skogar och mossar, skall man finna, huru svårt detta är, ty den,

Ang. kontroll öfver utnyttjandet af speciella naturriksdomar i enskildes ägo. som t. ex. har 10 tunnland mera än en annan, kan underkastas lagens bestämmelser, men den, som har den mindre delen, han skall icke drabbas af denna lagstiftning. Tro herrarne, att man i längden kan upprätthålla en dylik princip? Jag tror det icke. Man skall väl i all rimlighets namn bygga på verkliga rättsprinciper. Är det rätt, att ägaren till en skog på t. ex. 500 tunnland skall vara underkastad lagens bestämmelser, under det att en ägare till skog på 490 tunnland skall vara fri? Har man slagit in på denna rättsgrund, då vill jag se den man, som kan säga: här skola vi stanna, här få vi icke gå längre, ty då kommer man bort från det, som vi afsett med lagen. Nej, allt har konsekvenser med sig, och så är det nog också med motionärens förslag, och jag vågar påstå, att konsekvensen kommer att sträcka sig ut öfver många andra områden. Det är många landtmän, som egentligen icke ha någon annan utkomst än af sin skog. Mossarna komma kanske att spela någon roll framdeles, men hittills hafva de icke gjort det. Då undrar jag, om man kan säga: Ni skall underkastas bestämmelserna därför att ni har skog och mossar, men ni andra landtbrukare däremot, som bara hafva åkerjord, skola det icke. Tror man verkligen, att sådana bestämmelser kunna upprätthållas? Kan det vara rättvist? Jag kan icke förstå, att så är förhållandet. Det skulle också vara synnerligen märkvärdigt, om en person, som arbetade för denna reform i sin hembygd och vore i den ställningen, att han hade en mindre skog, nätt och jämt så stor att den fölle utom lagens bestämmelser, skulle kunna yttra sig på detta sätt till andra: det är rättvist, att lagen är sträng mot er, men det är också rättvist, att jag, som icke har så mycket som ni, får slippa undan. Det bör väl vara det riktiga, att jag på mig själf tillämpar de reformer, som jag själf verkat för, ja, jag bör väl vara den förste att ställa mig under de konsekvenser, som reformen har med sig. Men här skulle lagen gälla blott de större, och tillhörde jag de mindre, så skulle jag vara befriad därifrån.

(Forts.)

Jag kan för min del icke säga, att jag kan följa med en sådan motion som denna, som skulle hafva en så djupt ingripande verkan. Det är också egendomligt, att, när man kommer till de här större komplexen, som den enskilde har, dessa anses vara liksom mera skadliga för produktionen, om de skötas af en enda person, än om de delades t. ex. midt itu och sköttes af två personer samt fölle under den eventuella storleksgränsen. Jag kan omöjligt se det bärande i ett dylikt resonemang. Man har klandrat landtmännen i Andra kammaren, för att de icke kunnat upprätthålla de gamla landtmännens traditioner här i kammaren och tvistat om hvilka som vore de senares rätta arftagare. Jag skall icke yttra mig om, huruvida detta klander är berättigadt eller icke, men jag vill säga, att såvidt jag kunnat läsa handlingarna från gångna tider och följa med dem, så har jag funnit,

att de gamla landtmännens arbete framför allt gick ut på att söka likställa de mindre jordbrukarne med de större i afseende på de bördor, som staten ålade jordbrukarne. Därför skulle de större jordbrukarne icke alls sitta på det torra, när det gällde indelningsverket och grundskatterna. Landtmännen stredo i de cennier, för att alla skulle i detta afseende behandlas lika. Jag undrar, om man kan säga, att dessa män, som varit med om detta utskottsutlåtande eller denna kläm, afsett, att alla skola behandlas efter samma princip. Hvad tro herrarne, att de gamle landtmännen, som man så ofta hör prisas, skulle ha sagt, om en dylik motion framlagts till deras afgörande eller om ett dylikt utskottsutlåtande framkommit på deras tid? Tro herrarne, att de skulle följt utskottet? Då skulle de ju ha brutit med det, som var deras styrka, nämligen att alla skulle behandlas efter samma principer, att den ene icke skulle ha det sämre, men icke heller bättre än den andre. Nu vill man faktiskt här införa en åtskillnad. Ty det innebär en fördel för de smärre, att dessa kontrollbestämmelser icke skulle tillämpas å dem. Då frågas: hvarför icke medgifva äfven de större denna fördel? Om det är så, att ett tryck, en inskränkning skall göras med hänsyn till dessas ägande- och brukningsrätt, oafsedt om de bruka sin egendom väl eller illa, då är detta icke ett ensartadt behandlingssätt. Om motionärerna sålunda vilja införa denna inskränkning blott med hänsyn till de större, då vilja de något annat än hvad de gamla landtmännen i forna dagar stredo för.

Det var ett yttrande af friherre Palmstierna, som jag skulle vilja svara litet på. Han yttrade, att högern iklädt sig liberalernas gamla kläder och att liberalerna också klädt om sig, men icke vore så bra klädda de heller. Här ske ju förändringar, det vet man. Men jag hade icke tänkt mig, att den första satsen — att högern iklädt sig liberalernas kläder — hölle streck, ty om dessa kläder verkligen skulle beteckna något, så skulle ju därigenom visas, att högern för en liberal politik, och detta tycker jag icke, att friherre Palmstierna skulle ha så mycket att anmärka emot. Men det förvånar mig, att han förutom de områden, som han inträngt på och behärskar, nu äfven inträngt på skräddarens; jag tror dock icke, att det är fullt lämpligt, att friherre Palmstierna äfven intränger på detta område, utan att han bör öfverlåta till fackmännen, skräddarne, frågan om kläderna och huru partier böra kläda sig. Det är nog sant, att det icke är så lätt att följa med tidsutvecklingen, och jag tror också, att friherre Palmstierna har rätt, då han säger, att vi icke kunna följa med den. Ja, hvar och en dömer naturligtvis efter hvad han själf kan åstadkomma och huru han själf kan följa med. Jag erkänner, att jag icke kunnat gå så fort fram, och att jag icke äger förutsättning att gå så fort fram som friherre Palmstierna. Men jag tror, att friherre Palmstierna får medgifva, att

Ang. kontroll
öfver utnytt-
jandet af spe-
ciella natur-
rikedomar i
enskildes ägo.
(Forts.)

Ang. kortroll lika behöfligt och nyttigt som det är, att det finnes framåtgående öfver utnytt- för att icke säga framåtrusande krafter, lika nödvändigt och nyttigt är det, att det finnes andra krafter, som litet öfverväga, innan rikedomar i de stora lunkentusstegen tagas.

(Forts.) Jag vågar icke upptaga kammarens tid längre, då det sannolikt finnes flera, som vilja yttra sig i detta ämne, som är af mycket stor vikt. Det är här själfva inkörsporren och det gäller, om vi skola gå fram på den statssocialistiska vägen. Nu gäller det äganderätten: det kan man icke bortresonera eller komma ifrån. Motionens motivering är i detta fall alltför klar och tydlig. Det yttrades för några dagar sedan, att, när man läser ett utskotts- betänkande, man bör se det mot bakgrunden af den motion, som det behandlar. Gör man det, så tror jag, att utskottets kläm är oantaglig för dem, som hålla på, att det är af stor betydelse, att både den enskilda äganderätten och den enskilda företagsamheten finnas, så att de enskilda få något armbågsrum i detta land. Här kritiseras så mycket statsdriften. Det går knappast någon session utan att herrarne tala om, huru felaktigt det är på den eller den punkten. Då är det egendomligt, att dessa samma män, som kritisera staten på sådana områden, där statens verksamhet går nära nog urverkmässigt, skola tro, att, då staten kommer att arbeta på det rent industriella området, där den har att konkurrera med utlandet, detta skall gå så förträffligt och bra. Jag tror icke, att dessa ståndpunkter passa riktigt i stycke med hvarandra och därför skall jag, herr talman, be att på grund af de skäl, som jag framhållit och på grund af de kortfattade skäl, som vi reserverar antydt i reservationen, yrka afslag å såväl motionen som utskottets utlåtande.

Herr *Åkesson* instämde häruti.

Herr Andersson i Stårte: Herr talman! Den föregående talaren vände sig mot ett yttrande som jag haft, att syftet med motionen dock var sådan, att det föranledt utskottet att taga densamma under ompröfning och söka få ut ur densamma hvad man kunde vara med om. Jag kan icke förstå, att motionen är i sådan mån afskräckande, att man icke bör godkänna det man gillar i den, och ha vi beträffande detta vårt gillande gifvit uttryck åt våra tankar i klämman till utskottets betänkande. Klämman i motionen lyder så här: »att Riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om en enhetlig utredning, på hvad sätt, till skyddande af alla berättigade intressen, kontroll må kunna utöfvas öfver utnyttjandet af speciella naturrikedomar i enskildes ägo, såsom skogar af större omfattning, malmer, vattenfall och torfmossar af större omfattning, samt framläggande snarast möjligt af de förslag till koncessionslagstiftning eller andra åtgärder, hvartill utredningen kan föranleda.» Att syftet här i alla fall är att bevara

åt nationen, rädda från förslösande en stor del af dess naturrike-
 domar, är alldeles uppenbart. Hvad nu beträffar koncessionsför-
 farandet, har utskottet icke alls uttalat sig om den saken. Det
 har i det fallet icke vågat att gifva något direktiv, som skulle
 vara bestämmande för en kommande utredning, ty det skulle
 kunna hända, att andra tillvägagångssätt skulle finnas vara
 mycket lämpligare och bättre än just koncessionsförfarandet. Där-
 för är detta utslutet såväl ur utskottets motivering som ur ut-
 skottets kläm. Men nu fäste sig den siste ärade talaren särskildt
 vid uttrycket i klämman, där det heter: »utan obehörigt eller
 skadligt intrång på den enskilda företagsamheten och det sam-
 hållsgagnande enskilda förvärfvet». Ja, huru man här skall pre-
 cisera begreppet »obehörigt» är ytterligt svårt att säga, synnerli-
 gast som den individuella uppfattningen inlägger häri precis
 hvad den vill. »Utan obehörigt eller skadligt intrång», därmed
 har jag för min del menat sådant intrång, som skulle verka häm-
 mande på den enskilda företagsamheten och som skulle på något
 sätt förhindra, att den icke skulle kunna trifvas och blomstra
 under den lagstiftning, som skulle komma till stånd. Jag vet
 icke precis hvilka exempel jag skall framdraga. Jag tänker mig,
 att, om statsmyndigheterna för lång tid tillbaka varit så förtänk-
 samma, att de hindrat otillbörligt utnyttjande af statens skogs-
 tillgångar, detta visserligen kunnat sägas vara ett *intrång* i den
 enskilda företagsamheten. Men det vågar jag påstå, mina herrar,
 att en sådan kontrollering och reglering af skogsafverkningen i
 landet skulle helt säkert kunnat utöfvas utan att detta på något
 sätt verkat kväfvande, men väl på sådant sätt, att denna inkomst-
 källa för framtiden varit ungefär lika rik, som den var i början.
 Ett sådant intrång i den enskildes rätt öfver sin egendom anser
 jag *tillbörlig*, det gör jag. Likaväl som jag anser det tillbö-
 rligt, att en vanhäfDSLag stiftats för att hindra, att jordbruket i
 stora delar af vårt land skall råka i lägervall, och för att bevara
 det i så hög kultur som möjligt, likaväl anser jag det icke otill-
 börligt, att man beträffande skogar, malmfyndigheter och mossar
 lagstiftar så, att man söker bevara för generationer framåt något
 kvar af dessa rika naturtillgångar. Äfven beträffande vattenfallen
 anser jag, att den enskilde icke bör få sådant grepp och sådant
 välde i landet öfver dem, att han kan diktera hvilka villkor han
 vill för dem, som skola nyttja den kraft, som där alstras.

Jag hör icke till dem, som vältaligt kunna uttrycka sina tan-
 kar. Men oakadt stapplandet, hoppas jag, att den, som vill
 förstå mig, nog förstår mig, och förstår äfven hvad utskottet velat
 och menat.

Herr Jansson i Krakerud: Herr talman! Jag begärde ordet
 egentligen med anledning af den förste ärade talarens, friherre
 Palmstiernas yttrande. Han började med att omtala, huru libe-

Ang. kontroll
 öfver utnytt-
 jandet af spe-
 ciella natur-
 rikedomar i
 enskildes ägo.
 (Forts.)

Ang. kontroll ralerna, de gamla och de nya liberalerna, betraktade den eller öfver utnytt- den frågan. Jag skulle vilja säga med anledning af de åsikter, jandet af spe- som han uttalade, att man kan tala om liberaler, högernmän och ciella natur- socialister, när det gäller politiska frågor, men när det gäller frå- rikedomar i gan om mitt och ditt, då kan man icke hålla hop längre, utan enskildes ägo. då får man lof att rätta sig efter det samvete, som man fått.

(Forts.)

Man kan icke i detta fall gå ihop, därför att det finnes så många olika åskådningar, som göra sig gällande, då det gäller frågan om mitt och ditt. Följaktligen skall jag nu be att med några få ord få tillkännage min åsikt i frågan.

Jag har kommit till den öfvertygelsen, att den siste ärade talaren icke rätt har uppfattat betydelsen utaf vare sig motionens kläm eller utskottsutlåtandets kläm. Ty han sade första gången, han hade ordet, att han var så rädd om äganderätten som någon, och att ingen skulle beröfvas den. Men för min del kan jag icke finna annat, än att äganderätten härvidlag står på spel. Motionären har hemställt i sin kläm »att Riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om en enhetlig utredning på hvad sätt, till skyddande af alla berättigade intressen, kontroll må kunna utöfvas öfver utnyttjandet af speciella naturrikedomar i enskildes ägo, såsom skogar af större omfattning, malmer, vattenfall och torfmossar af större omfattning, samt framläggande snarast möjligt af de förslag till koncessionslagstiftning eller andra åtgärder, hvartill utredningen kan föranleda.»

Såvidt jag förstår saken, menas väl med koncessionslagstiftning, att den, som äger dessa mineralier och skogar och vattenfall, icke skall ha obegränsad nyttjanderätt däröfver, utan måste, om han vill utnyttja sin egendom, begära koncession af Kungl. Maj:t. Nu är det klart, att om det är så och detta är en rätt uppfattning, då har man förlorat sin verkliga äganderätt. Man är visserligen ägare till namnet, men kan icke dra någon nytta däraf, då man icke har full nyttjanderätt.

Jag hemställer till herrarne att betänka, hur det skulle vara, om någon t. ex. köper en egendom, hvarpå det finnes ett vattenfall. Vattenfallet är kanske värdt 20,000 kronor och egendomen utan vattenfall är värd 15,000 kronor. Då får man ju betala 20,000 + 15,000 eller 35,000 kronor för alltihop. När man betalar denna summa, tänker man naturligtvis, att man skall kunna skaffa sig nytta utaf vattenfallet, men så får man icke göra det utan att begära koncession af Kungl. Maj:t. Kungl. Maj:t köper icke in vattenfallet — komme man med det förslaget, att Kungl. Maj:t finge rätt att expropria vattenfallet, så vore jag med om det. Att däremot den, som äger vattenfallet och skogarna, skall behålla dem och betala ränta på sin köpeskilling men icke få utnyttja dem utan att få tillstånd därtill af Kungl. Maj:t, det kan väl icke vara möjligt, att man kan vara med om; ty därigenom måste det bli så att säga en stor, tung svart hand, som lägger

sig öfver all utveckling, och därigenom måste ju utvecklingen inom landet till stor del hämmas. Det kan väl icke vara nyttigt, vare sig för staten eller enskilda personer.

Det är denna uppfattning, som gör, såvidt jag nu har fattat utskottsbetänkandet, som föreligger på grund af denna motion, rätt, att jag ansåg, att det vore högst vådligt att gå med på utskottets hemställan. Hur skulle det i så fall komma att ställa sig? Det finns exempelvis skogsegendomar, som det hör rätt mycket skog till, hvilka äfven äro dyra i inköp och följaktligen högt beskattade dels till stat och dels till kommun. När då tiden lider, att de skola betala skatterna, då skulle de icke få hugga något af skogen utan att gå till Kungl. Maj:t och få koncession därpå. Nu är det visserligen att hoppas, att Kungl. Maj:t lämnar rätt att hugga så mycket de behöfva för att betala skatterna, men man vet icke, hur mycket de kunna behöfva; de kunna behöfva pengar att betala sina räntor och till sina utgifter året om.

Jag tror nog därför, att det är klokast och rättvisast att låta svenska folket såsom hittills behålla sina egendomar och sköta dem själfva. Dock kunde man gå med på vissa inskränkningar, och det har ju också Riksdagen i vissa fall beslutat, synnerligast med afseende på skogsafverkningen.

Nu är det så, att när det föreligger en så innehållsrik motion och ett så digert betänkande, är det ofta icke mer än några få saker, man kan vara med om, och så är äfven fallet härvidlag.

En sak här, som jag skulle kunna gå med på, är särskildt beträffande lagstiftningen om utlänningars förvärf af svensk egendom. Skulle man kunna göra något i detta afseende på grund af nu föreliggande förslag, vill jag för min del biträda det. Men denna sak kan man troligtvis icke utbryta, och sålunda får väl motionären framkomma med något förslag i detta syfte någon annan gång. Förslag i denna riktning ha också varit före åtskilliga gånger, men jag erinrar mig icke, att man därvidlag kommit till något resultat.

En annan sak skall jag äfven be att få påpeka. De där torfmossarna, som här talats om, dem skulle ni gärna kunna få ta. Sådana tror jag att vi kunna anskaffa så många herrarne vilja ha, så att det går nog an att få utan någon betydande kostnad. Jag tror icke, att jordägarna äro så måna om sina mossar, att det behöfves någon koncessionslag för dem, ty de lämna icke så stor afkastning, och efterfrågan på dem är icke heller stark.

Jag skall icke vidare upptaga tiden, utan ber att få yrka afslag på såväl motionen som utskottsbetänkandet.

Herr Malmberg: Då jag är en af reservanterna, skall äfven jag be att få yttra några ord i denna fråga. Jag är på många punkter förekommen af en del föregående talare ur reservanternas led och kan därför fatta mig mycket kort.

Ang. kontroll
öfver utnytt-
jandet af spe-
ciella natur-
rikedomar i
enskildes ägo.
(Forts.)

Ang. kontroll
öfver utnytt-
jandet af spe-
ciella natur-
rikedomar i
enskildes ägo.

Det är nu så, såsom påvisats, att man säkerligen syftar åt samma håll både från utskottets sida och från motionärens sida, om man än från utskottets sida försökt ge sitt utlåtande en vackrare förklädning. När nu utskottet i detta fall, då det gäller koncession för kraftanläggningar, föreslår samma villkor och förfaringsätt, som äro bestämda vid koncession för enskilda järnvägsanläggningar, och härför åberopar samma skäl, nämligen att man härigenom skulle kunna befördra den enskilda näringen, industrien, så kan jag ej gå med härpå. Jag tror tvärtom, att ett bolag, efter det en sådan lag skulle blifvit beslutad, kunde komma i den belägenheten, att det i ena fallet förlorade hela sitt aktiekapital, om det felkalkylerat, och sålunda komme i en mycket ogynnsam ställning, sedan det börjat sin industriella verksamhet; i andra fallet skulle staten ha rättighet att tillösa sig denna industri för ett motsvarande belopp, som den har rätt att göra beträffande de enskilda järnvägarna, nämligen att inbetala aktiekapitalet plus ränta och ytterligare någon liten vinst.

(Forts.)

Ingen kan väl tro, att någon klok affärsman därefter skulle vara villig lägga ner penningar i vårt lands kraftindustri. Jag tror för min del, att det är tillfälle för kammaren i dag att visa, om den vill skydda den enskilda äganderätten, då det gäller vår industri, på samma sätt den förut, synnerligast under denna riksdag, sökt häfda och befördra den enskilda äganderätten, då det gällt vårt lands *jordbruk*. Jag tror också för min del, att vi jordbrukare böra vara med om att söka skydda äganderätten, när det gäller *industrien*, ty det finns ett gammalt ordspråk, som säger: »i dag mig, i morgon dig.» Industrien har sedan strejkåret 1909 arbetat under synnerligen ogynnsamma förhållanden, åtminstone i de flesta fall. Därtill har kommit, att den nya skatteskalen till staten i sin mån gjort det svårare för industrien; åtminstone har den, som är mera bärkraftig, fått åtskilligt högre skatter. Denna skattestegring kommer nog att följas af en kommunal omläggning i samma riktning, och därför tror jag mig icke säga någonting oriktigt, då jag föreslår, att denna kammare noga betänker sig, innan den går med på utskottets utlåtande, som väl låter vackert, men som har samma innebörd som motionen.

Med dessa få ord, herr talman, skall jag be att få ansluta mig till reservationen.

Friherre Palmstierna: Ja, herr talman, herr Jansson i Krakerud var verkligen mycket gifmild. Jag skall bo i närheten af honom i sommar, så att jag tänker, jag då kan få tillfälle att titta på den där torfmossen och se, om han vill ge bort den då.

Under debatten här har, för öfrigt helt naturligt — det kunde man vänta sig af en debatt i detta ämne — en hel del olika synpunkter kommit fram, där man ser, hur linjerna börja

gå efter partiernas olika kynnen. Jag tillät mig att begagna denna bild om kläderna vid ett föregående tillfälle. Jag kan icke neka till, att jag tycker, att denna debatt ger vid handen, att det är något liknande, man kommer att tänka på, när man hör de olika åsikterna här framläggas. Dock skall jag be att få med några ord ytterligare försöka klargöra situationen.

Ang. kontroll
öfver utnytt-
jandet af spe-
ciella natur-
riksdomar i
enskildes ägo.
(Forts.)

Jag vill dock först säga, att det var ett uttryck af den siste ärade talaren, om hvilket man måste säga, att det var lyckligt, att det kom fram. Han fällde nämligen yttrandet: »i dag mig, i morgon dig», och så gjorde han en vädjan till landtmännen i denna kammare. Ja, mina herrar, den där uppfattningen har ju gång på gång kommit fram, men jag ber då att inför kammaren öppet och ärligt få säga, hurudan situationen är. Tro verkligen kammarens ledamöter, att det öfver hufvud taget finnes någon, hvilken verkligen *tänker* i dessa frågor, som vid behandling af dem går på på måfå utan syfte och tycker, att man skall »ta så mycket som möjligt»? Det är ju rakt ingen idé med en sådan politik, utan man får naturligtvis ha en viss grundläggande syn på tingen. Och den syn på tingen, jag för min del anlägger, är den, att vi skola *skapa välstånd* i landet och tillse, att de stora, breda befolkningslagren kunna trifvas här i vårt land. Tro då kammarens ledamöter verkligen, att det för oss, med den grundsyn på tingen vi ha, öfver hufvud taget skulle vara den allra minsta idé att vilja röra vid småfolkets jord på landsbygden, som herr Malmborg åsyftade? Jag vill än en gång i dag upprepa, att det kan vara någonting, som aldrig kan ingå i vår tankegång, därför att det *icke vore någon idé* med det. Det har varit så förr i tiden, när man trodde, att utvecklingen inom jordbruket gick mot stordriften. Under *sådana* förhållanden uppstod tanken på inskränkning och reglerande däraf. Men när utvecklingen går en *annan* väg, är det alls ingen idé att tänka på något sådant. Låt oss sålunda, herr Malmborg, afföra detta spörsmål och icke vidare tala om det.

Nu fällde herr Olsson i Kullenbergstorp — det var för resten ett rätt roligt anförande han höll — bland allt det roliga han sade ett yttrande af sakligt innehåll, som jag skall taga upp; han sade nämligen: »se på de gamla landtmännen, deras ståndpunkt skola vi följa härvidlag». Nej, jag tror, herr Olsson i Kullenbergstorp, att det är en felaktig syn på tingen. Så kan man icke göra i detta spörsmål. Vill herr Olsson i Kullenbergstorp t. ex. följa landtmännen från 1818, 1819 och 1823 års riksdag, hvilka fullkomligt kastade bort de stora allmänningar, som tillhörde kronan? Jag är öfvertygad om, att det vill icke herr Olsson göra. Där följde både vattenfall och skogar med. Det vore nog icke godt att följa dessa landtmäns exempel.

Herr Olsson i Kullenbergstorp är för öfrigt en så pass själf-

Ang. kontroll ständigt karl och brukar icke annars åberopa sig på andra, så öfver utnytt- att jag anser, att han näppeligen behöfver göra det nu. jandet af spe- Mina herrar, hvad har då skett under tiden? Jo, det har ciella natur- inträffat, att *industrialismen* inbrutit i landet. *Industrialismens rikedomar i* inbrott i landet ställer allt under en ny synvinkel, och detta måste *enskildes ägo.*

(Forts.) bli klart för oss alla. Det är icke länge sedan herr Jansson i Krakerud talade om här — jag tror äfven, att herr Olsson i Kullenbergstorp gjorde det — att man skall ställa all äganderätt under alldeles samma synvinkel. Detta är alldeles felaktigt. Här hade vi häromdagen ett exempel på, hur ett stort bolag förfarit därnere i Västergötland. Vi ha hållit på att lagstifta under lång tid, alltsedan bolagen började på 1860-talet, med hänsyn till *industrialismens framfart i Norrland.*

Vi ha också börjat lagstifta beträffande vattenfallen och grufvorna, allt på grund af den nya synvinkel, som framtvings på grund af *industrialismens* genombrott i landet. Man måste döma efter de tidsförhållanden, som nu råda, och jag finner det alldeles omöjligt att förfara på annat sätt. I *ena* fallet skydd för jordbruksjorden, i *andra* fallet inskränkning af äganderätt till naturrikedomarna.

Jag vill emellertid nu till kammaren säga, att jag icke riktigt förstår min vän herr Jansson i Krakerud. Han uppträdde, såvidt jag kunde förstå, mot den ståndpunkt, som det liberala partiet intagit under flera föregående riksdagar. Här har ju hela kammaren förut stått på denna ståndpunkt i fråga om koncessionslagstiftning beträffande mineralier. Kammarens majoritet har också beslutat koncessionslagstiftning angående utnyttjande af vattenfall. Men det var detta, som herr Jansson i Krakerud talade emot nu liksom i andra frågor. Det är emellertid i själfva verket icke något nytt, som ligger i detta betänkande. Jag tror icke, att jag skulle hafva behöft, såsom jag gjort, dels skriftligen och dels i muntligt anförande reservera mig så pass bestämdt, därest det verkligen inneburit ett stort steg i den riktning jag åsyftar. Nej, det är en hopknytning af de ståndpunkter, som kammaren förut intagit. Och jag vet alldeles bestämdt, ehuru jag icke har den minsta myndighet att tala på den liberala majoritetens vägnar, att det är den uppfattning, som dikterat den liberala majoritetens beslut att kvarstå på den ståndpunkt, som Andra kammaren intagit, och det är den ståndpunkten, som man vill gifva nytt uttryck åt.

Med dessa ord har jag försökt att något klargöra, huru situationen är, och att min vän, herr Jansson i Krakerud, för alldeles vilse.

Nu vill jag också säga, att när det talades om, att svenska folket vill hafva sin egendom i behåll, så skar det något i mitt sinne, då det kom från en aktad representant uppe i Värmland, där det klagats öfver utlänningars framfart i skogarna. Jag tror,

att om man nu återupprepar riksdagsskrifvelsen af 1902 angående utlännings förvärf af fast egendom, så skulle man kunna få en bättre behandling af saken, därigenom att Andra kammaren vidhåller den ståndpunkt, som den förut intagit och hvilken herr Jansson i Krakerud förklarar sig icke hafva något att invända emot.

*Ang. kontroll
öfver utnytt-
jandet af spe-
ciella natur-
rikedomar i
enskilides ägo.*

Jag bibehåller, herr talman, den ståndpunkt jag för egen del förut intagit.

(Forts.)

Herr vice talmannen, som åter öfvertagit ledningen af förhandlingarna, lämnade ordet till

Herr Olsson i Kullenbergstorp, som anförde: Då friherre Palmstierna ville påstå, att det var min mening, att vi skulle följa landtmännens ståndpunkt så långt tillbaka som till år 1820, så får jag för min del säga, att jag aldrig här i kammaren hört talas om, att man särskildt berömt landtmännen af år 1820, utan det är landtmännen på senare tid, från 1870-talet och därefter, som man prisat i denna kammare, och jag undrade, hvilka som varit deras rätta arftagare. Men jag har icke hört talas om, att vi skulle taga arf efter 1820 års landtmän.

Jag tror alldeles bestämdt, att friherre Palmstierna i alla fall väl förstod, att jag icke syftade tillbaka till 1820 års landtmän, utan på de ord, som förekommo här i kammaren, då man tvistade om, hvem som uppehöll landtmannapartiets traditioner från dess glansdagar, såsom orden då föllo.

Sedan herr talmannen återkommit, yttrade:

Herr Sandström: Herr talman! Det brukar ibland praktiseras ett sätt för att komma åt ett misshagligt utskottsutlåtande, hvilket icke är så synnerligen att rekommendera. Det är, att man tager motionen, dess motivering och dess kläm och så slår man därmed utskottets motivering och dess kläm och rör ihop det ena med det andra. Det sättet har praktiserats här, och jag medgifver, att då man rör sig på dessa gränsområden, så är det en ganska klok taktik, ty det är mycket lätt att förvilla sinnena därmed.

Genom motionen går ett klart socialistiskt syfte. Den saken är ju alldeles uppenbar. Men man har icke rätt att, såsom en mängd talare här hafva gjort, draga den slutsatsen, att detta syfte följaktligen finnes kvar äfven i utskottets utlåtande och dess kläm. Det är ett alldeles tydligt och bestämdt afståndstagande mellan utskottets yttrande och motionen, och då får man lof att bedöma hvar och en af dessa för sig. I samma syfte — att misstänkliggöra utskottets yrkande — har det åberopats, att en socialdemokrat instämt däri. Och man säger, att om han icke godkänt det, såsom öfverensstämmande med sina socialistiska syften, skulle han ju icke hafva kunnat instämma i klämman. De herrar, som resonera på detta sätt, tyckas icke hafva tänkt sig,

Ang. kontroll att äfven för en socialdemokrat det kan inträffa hvad som kan öfver utnytt- inträffa för hvar och en annan, nämligen att om man icke får hvad jandet af spe- man helst vill hafva, nämligen det bästa, så väljer man det näst ciella natur- bästa. Här hafva vi två situationer. Här vilja tvifvelsutän social- rikedomar i bästa. Här hafva vi två situationer. Här vilja tvifvelsutän social- enskildes ägo. demokraterna hafva en helt annan ordning än utskottet i fråga

(Forts.)

om dispositionen af dessa produktionsmedel. Men de vilja i alla fall hellre hafva *någon* kontroll än *ingen kontroll alls*, och därför finner jag det högst naturligt, att de hellre instämna i utskottets kläm än yrka afslag.

Med dylika slutsatser kommer man naturligtvis ingen vart. Man får se till hvad som står i utskottets utlåtande och kläm, och man kan då ej undgå att finna, att principen om den enskilda företagsamheten och den enskilda äganderätten är så tydligt och klart uttalad, att det endast är en innanläsningsfråga att få den saken klar för sig.

Hvad är det då utskottet åsyftar? Jo, utskottet begär ingenting annat än ett öfvervägande af kontrollföreskrifter och lagstiftningsåtgärder, som redan upprepade gånger varit föremål för denna kammares beslut uti de speciella fallen i fråga om grufvor, i fråga om skogar och i fråga om vattenfall. De olika direktiven äro i dessa särskilda beslut gifna, och jag kan för min del väl förstå, att man kan hysa tvekan i det afseendet, huruvida det kan vara lämpligt och klokt att nu klumpa ihop dessa förut uttalade önsknningar och sammanföra dem i en gemensam skrivelse. Jag har själf tvekat åtskilligt i detta afseende. Det har synt mig, att dessa frågor äro hvar för sig så stora och viktiga, och att tillvägagångssättet i de olika fallen nödvändigtvis måste blifva olika, så att man nog kan hysa olika meningar om, huruvida ett principiellt reglerande af alla dessa frågor på en gång kan vara lämpligt.

Men å andra sidan kan det ej förnekas, att regleringen på dessa områden måste ske efter samma *grundprinciper* härvidlag, och att det därför kan vara praktiskt och nyttigt att i ett sammanhang öfverväga dessa principer och deras verkningssätt i de olika fallen. Den frågan är emellertid för mig underordnad i jämförelse med den frågan, hvad det skulle kunna innebära att taga afstånd från hvad utskottet här uttalat. Ett afslag på utskottets hemställan skulle enligt min mening lätt kunna fattas såsom innebärande ett afståndstagande från och ett uppgifvande af den ståndpunkt, som denna kammares majoritet upprepade gånger har intagit, och därför kan jag för min del icke vara med därpå.

Här ha af flera talare uttalats meningar rörande koncessionsväsendet, som jag tror äro baserade på en oriktig uppfattning om hvad som i allmänhet menas med koncession. Det förefaller mig, som om såväl friherre Palmstierna som åtskilliga andra lade in mera i detta uttryck, än hvad det verkligen innebär. Med

koncession menas efter min uppfattning icke något annat än krafvet på ett medgifvande af en offentlig myndighet till vissa åtgärders vidtagande beträffande disposition af egendomar — detta till förebyggande däraf, att allmänna eller enskilda intressen trädas för nära. Och om detta är innebörden af koncession, så hafva vi redan koncession i långa banor i vårt land. Vi hafva den redan i fråga om vattenfall, där herr Jansson i Krakerud fruktar den synnerligen svårt. Ingen människa får bygga en damm och dämna upp vattnet utan koncession, fastän denna koncession lämnas af domstol och, då det är fråga om att bygga öfver kungsådra, järnväg, af Kungl. Maj:t. Och man får icke draga fram kraftledningar öfver annans mark utan koncession. På detta sätt fordras redan nu koncession i många fall. Dessa frågors bedömande beror således icke på, om här fordras koncession eller icke, utan allting beror på, *hurudana* koncessionsvillkoren blifva. Och därom äro vi liberaler ense, att de icke få blifva sådana, att de kränka den enskilda äganderätten eller hämma den enskilda företagsamheten. Om man endast tillser detta, så är gränsen mot socialismen icke öfverskriden, och då är det ingen fara.

Då utskottets förslag således blott går ut på ett sammanförande till ett och ett bekräftande af denna kammares majoritets förut fattade beslut, kan jag icke se annat, än att kammaren icke utan att uppgifva sin förut intagna ställning kan undgå att biträda utskottets hemställan, till hvilken jag därför ber att få yrka bifall.

Med herr Sandström förenade sig herr *Karlsson* i Fjäl.

Herr Jansson i Krakerud: Herr talman! Jag begär ordet med anledning af friherre Palmstiernas yttrande. Han nämnde, att jag, som var hemma i Värmland och visste, att utlänningar där lagt sig till med egendomar, hvilket icke var så fördelaktigt för nationen, följaktligen borde bifalla detta utskottsbetänkande.

Jag skall bedja att få fästa friherre Palmstiernas uppmärksamhet på att jag nämnde, att det är åtskilligt i detta betänkande, som man skulle kunna vara med på, särskildt beträffande lagstiftning angående jordförvärf af utlänningar. Jag vill påpeka detta, för att icke detta påstående skall få stå obesvaradt i protokollet. Ty jag har sagt, att jag gärna önskar vara med om en lagstiftning i berörda hänseende och att jag anser, att det behöves ett ingripande därvidlag. Det är ju så, att utlänningar köpa stora skogsegendomar i vårt land och hugga ned en mängd skog, och man vet icke så noگا, om staten kan få någon nämnvärd nytta af detta. Således, någon skogslagstiftning i nämnda afseende har jag icke yttrat mig emot, och jag kommer ej heller att göra det.

Ang. kontroll
öfver utnytt-
jandet af spe-
ciella natur-
rikedomar i
enskildes ägo.
(Forts.)

Herr Fornander: Jag begärde ordet med anledning af herr Sandströms yttrande.

Herr Sandström meddelade, att ifall ett afslag af detta betänkande skulle komma till stånd, Andra kammaren därmed skulle taga afstånd från beslut, som förut fattats. Men då vill jag hemställa till kammaren att taga i öfvervägande betydelsen af denna utskottets framställning. Om denna bifalles, så tager kammaren ett ytterligare steg gentemot hvad kammaren förut beslutat, nämligen beträffande utnyttjande af torfmossar och skog i enskildes ägo. I båda fallen har denna kammares majoritet afslagit sådana framställningar, och jag föreställer mig, att det skulle vara ganska vågadt, att på grund af en sådan motion som den här föreliggande och ett sådant utskottsbetänkande som det här framlagda taga ett så afgörande steg helt nyligen efter det kammaren intagit en bestämd ståndpunkt mot ett sådant lagstiftningsarbete som det, hvilket är inrymdt i detta betänkande. Det förefaller mig vara ytterst vågadt att så göra på de lösa grunder, som här finnas.

Hvad sedan beträffar herr Janssons i Krakerud villighet att gå med på en lagstiftning angående utlännings rätt att förvärfva fast egendom, vill jag endast påpeka, att det är ju icke alls frågan om den saken nu. Utskottet har endast i sin motivering anför, hvad Riksdagen i den delen hittills åtgjort, men såvidt jag kan finna, är utskottets kläm sådan, att om den bifölles, skulle därmed icke någonting åtgöras i nyss nämnda afseende. Det är någonting helt annat, som det här gäller; utskottet har nu endast relaterat hvad förut i denna sak åtgjorts, och jag för min del fattar detta utskottets beteende enbart såsom åsyftande att förgylla upp hela utskottets framställning i öfrigt, nämligen så att här föreläge en bevakande omständighet för kammaren att gå med på den af utskottet nu gjorda framställningen i öfrigt. Hvad utskottet emellertid i motiveringen anför, hör icke till själfva saken; det kan icke inrymmas i utlåtandets kläm.

Här har vidare frågan om äganderätten i allmänhet kommit på tal, och därvid har särskildt friherre Palmstierna äfven nu betygat, att det är alldeles felaktigt att mena, att man på hans sida vill, såsom det heter, taga jorden från bönderna. Ja, det är två saker, som det socialdemokratiska partiet är alldeles öfverens om; det ena är, att jorden skall socialiseras, och det andra är, att jorden icke skall tagas ifrån bönderna. Det är dessa två saker, som diskussionen om det nya partiprogrammet framhåfver, och för att bestyrka detta behöfver jag endast hänvisa till den förhandling, som fördes på den senaste socialdemokratiska partikongressen. Det var där flere talare, bland andra herr Nilsson i Malmö, som bestämdt preciserade, att den punkten kunde socialdemokratiska partiet icke släppa, nämligen att all jord skall socialiseras, och den nye sekreteraren i partiet, herr Ström, gjorde

det allra bestämdaste uttalande i den delen. Redan detta, att det socialdemokratiska partiet icke kan släppa den tanken, är betecknande nog. Nu har visserligen partiet på herr Lindhagens och andras enträgna begäran omskrifvit sitt program så, att det skulle bli begärligare för småbrukarna, på det att de måtte göra gemensam sak med industriarbetarna, och sålunda har för tillfället detta moment om jordens socialisering i allmänhet blifvit så att säga annullerad, men när tiden är mogen, så kan man vara viss om, att socialdemokraterna icke släppa den saken. Det såges alldeles uttryckligen från en af de ledande inom partiet här i kammaren, att den saken ligger bakom det hela. Den hör nu emellertid icke till den fråga, som här debatteras, men den har dock förts in i debatten af friherre Palmstierna, särskildt då han betonade sin nyss angifna ståndpunkt.

Jag finner alltså för min del så starka skäl tala för afslag å utskottets här gjorda hemställan, att jag trots alla dem, som här försvarat utskottet, icke kan annat än yrka afslag å denna dess hemställan och bifall till reservationen.

Herr Nilsson i Malmö: Jag ber endast att få upplysa den siste ärade talaren, att herr Nilsson i Malmö, hvilken är jag, icke var närvarande vid den senaste socialdemokratiska partikongressen, icke i någon som helst form. Då herr Fornander kan komma med ett sådant påstående i sammanhang med sitt tal om hvad partikongressen beslutade, torde detta tydligt gifva vid handen, huru han studerat kongressens förhandlingar och huru kompetent han är att uttala sig därom.

Herr Sandström: Jag ber endast att med anledning af den näst siste talarens yttrande få påpeka, att det i utskottets utlåtande ingalunda ligger någon begäran om koncession å skogarna. I fråga om dessa är koncessionssystemet efter min mening knappast tillämpligt, utan här har man att gå vidare på den väg, som man redan beträdd genom dimensions- och återväxtlagar. Det ytterligare stora steg, som den ärade talaren förmenar, att ett bifall till utskottets hemställan skulle innebära med afseende på skogarna, har redan tagits, om jag icke missminner mig, i och med ett kammarens föregående beslut, som går ut på att få till stånd en fortgående kontroll i syfte att trygga ett uthålligt skogsbruk. Någonting ytterligare säges icke här, utan härutinnan afses blott ett upprepande af kammarens nyssnämnda beslut. Det enda steg framåt, som detta utskottsutlåtande innebär utöfver hvad som förut är af kammaren beslutadt, skulle vara det, att jämte den öfriga egendom, som förut varit föremål för kammarens beslut, nu äfven torfmossarna blifvit medtagna. Det steget tycker jag verkligen icke är så synnerligen stort. Jag tror, att det är principiellt riktigt, att torfmossarna, med hänsyn till deras ut-

Ang. kontroll
öfver utnytt-
jandet af spe-
ciella natur-
rikedomar i
enskildes ägo.
(Forts.)

Ang. kontrollsträckning, deras framtida värde och den betydelse, som de kunna öfver utnytt- få som kraftkällor, behandlas ungefär efter samma principer som jandet af speciella natur- öfriga mycket stora naturtillgångar; jag anser således, att det för rikedomar i fullständighetens skull är riktigt, att de medtagas vid den principiella undersökning, hvarom här är fråga. Jag kan därför enskildes ägo. icke se någon som helst fara i att utskottets hemställan nu antages.

(Forts.)

Sedan öfverläggningen härmed afslutats, framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på afslag å såväl samma hemställan som den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja godkänd. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition af följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller fjärde tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit såväl utskottets berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Voteringen utföll med 91 ja mot 97 nej, vid hvilken utgång kammaren afslagit såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen.

§ 7.

Jordbruksutskottets häruppå föredragna utlåtande nr 83, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående fastställande af grunder för tomträttsupplätelser från kronojord, blef af kammaren godkändt.

§ 8.

Ordet lämnades härefter till

Interpellation. Herr Lindberg, som yttrade: Statsmakternas och myndigheternas uppmärksamhet har vid flera föregående tillfällen rikats på det förhållandet, att massor af utländska arbetare årligen importerats till våra sydligare landsdelar i och för sysselsättning vid där förekommande jordbruks- och grofarbeten. Meningarna om dessa arbetares behöflighet för det svenska jordbruket äro

mycket delade, och säkert är, att stora delar af den inhemskas *Interpellation.*
arbetarebefolkningen se med oblidiga ögon på dessa främlingar, (Forts.)
som i viss mån betraktas som inkräktare på den svenska arbetsmarknaden, beröfvande den svenska arbetarebefolkningen en välbehöflig arbetsförtjänst. Några mera djupgående sociala konflikter ha dess bättre ännu icke förekommit af denna anledning, men ingen vet hvad som i framtiden tilläfventyrs kan inträffa.

Hitintills ha dessa utländska arbetare nästan undantagslöst hållit sig för sig själfva i vissa arbets- eller familjelag och vid arbetssäsongens slut i regeln alltid återvändt till sina respektive hemorter. Stadigvarande vistelse med medborgarrätt och uppgående i den svenska folkklassen ha således ännu icke, utom i möjligen förekommande undantagsfall, ägt rum. Detta är ju så mycket bättre, som man väl litet hvar är benägen att instämma i den önskan, som nyligen uttalades af en ärad medlem af Första kammaren, herr Lindblad i Närlunda, vid ett politiskt föredrag, som hölls i den provins, där just denna utländska arbetareimport mest förekommer, nämligen att den gamla rasen måtte få fortleva och omhuldas.

Helt uteslutet är det emellertid icke, att ej andra vådor af denna invasion kunna förekomma, och en sådan fara har för inte så länge sedan visat oss sin hotande uppsyn. Fall af svarta koppor, införda af en till någon by i Skåne importerad galizier, lära, enligt uppgift i tidningarna, ha inträffat. Sjukdomen i fråga, en af de hemskaste och farligaste, har ju tack vare våra hygieniska förhållanden och försiktighetsåtgärder icke på många år förekommit i vårt land. Nyligen lär emellertid, enligt samstämmiga uppgifter i flera tidningar, denna ytterst farliga och smittosamma sjukdom ha uppenbarat sig i närheten af den tyska staden Frankfurt an der Oder, dit införd af en rysk arbetarfamilj.

Visserligen ha försäkningar afgifvits från våra medicinska myndigheter om att ingen fara för vårt lands vidkommande ännu vore för handen, men helt uteslutet är det dock icke, att denna smittosamma sjukdom skulle kunna hit införas af någon bland den mängd af dessa utländska arbetare, kommande från Polen, Ryssland och Galizien, och hvilkas kraf på renlighet och hygienisk kroppsvård icke lära vara de allra strängaste. Önskemål ha framställts om noggranna besiktningar af dessa invandrare, i syfte att upptäcka och förhindra införandet af smittosamma sjukdomar, dock utan att mig veterligen hittills ha ledt till något resultat.

Då emellertid förhållandena allt tydligare synas påkräfvade, att något göres, så att vi icke en vacker dag ha en härjande farsot ibland oss, anhåller jag, herr talman, att till statsrådet och chefen för civildepartementet få framställa följande spörsmål: »Har herr statsrådet sin uppmärksamhet riktad på de hygieniska och sociala faror för vårt land, som kunna uppstå till följd af den import af utländska arbetare, som för närvarande försiggår i vissa lands-

Interpellation. delar, och i så fall, ämnar herr statsrådet vidtaga några åtgärder (Forts.) för att möta dessa faror?»

Denna anhållan bordlades.

§ 9.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

nr 77, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af förra korpralsbostället Kylla nr 1 med Klockargården i Västmanlands län,

nr 78, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från förra kvartermästarbostället Bonnorp nr 1 och kronolägenheten Galgbacken i Östergötlands län,

nr 79, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af en lägenhet från förra kvartermästarbostället Merevid nr 12 Berggården i Östergötlands län,

nr 80, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af vissa områden från förra häradshöfdingebostället Hammenhög nr 31 i Kristianstads län,

nr 81, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från förra kungsladugården Biskopstorp nr 1 i Hallands län,

nr 82, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en postverkets lägenhet vid Horns udde,

nr 83, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af en lägenhet från förra kaptensbostället Dräggesta nr 3 och 4 i Uppsala län,

nr 84, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från förra länsmansbostället Hönjarum nr 2 med Dufvemölla kvarn i Kristianstads län,

nr 85, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af en lägenhet från förra fänriksbostället Diseröd nr 1 i Göteborgs och Bohus län,

nr 86, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af ett till förra fältväbelsbostället Bjärshult nr 1 i Kalmar län hörande område,

nr 87, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af vissa områden från förra hospitalshemmanet Dufvedal nr 1 i Östergötlands län,

nr 88, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af två lägenheter från förra korpralsbostället Skärstad nr 3 i Östergötlands län,

nr 89, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från förra kornettsbostället Edema nr 1 i Kristianstads län,

nr 90, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående

upplåtande af ett område från förra fanjunkarbostället Araskoga nr 2 i Malmöhus län,

nr 91, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående disposition af förra kompanichefsbostället Torp nr 2 och 3 i Kalmar län,

nr 92, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af en lägenhet från förra kompanichefsbostället Kungsgården nr 1 i Kopparbergs län.

nr 93, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från förra majorsbostället Orreda nr 1 i Jönköpings län,

nr 94, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af en lägenhet från förra korpralsbostället Högby nr 4 i Östergötlands län,

nr 95, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från förra majorsbostället Hult nr 1 i Jönköpings län,

nr 96, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af ett område från förra fanjunkarbostället Gislöf nr 6 och 32 i Malmöhus län,

nr 97, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från förra fänriksbostället Berg nr 1 i Göteborgs och Bohus län,

nr 98, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af lägenheter från kronohemmanet Röinge nr 2 i Hallands län,

nr 99, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från förra kompanichefsbostället Vånga nr 1 och 2 i Björnlunda socken i Södermanlands län,

nr 100, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående sättet för försäljande af ett till förra kompanichefsbostället Backa nr 1 i Södermanlands län hörande ägoområde,

nr 101, i anledning af Kungl. maj:ts proposition angående upplåtande af tre till förra löjtnantsbostället Legene nr 1 Nedergård i Göteborgs och Bohus län hörande lägenheter, och

nr 102, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af visst område från kronoparken Grytan i Brunflo socken af Jämtlands län till Norrlands artilleriregemente.

§ 10.

Anmälles och godkändes Riksdagens kanslis förslag
dels till delar af riksdagsbeslutet nämligen:

nr 1, riksdagsbeslutets ingress, och

nr 2, riksdagsbeslutets slutmening;

dels ock till följande paragrafer i riksdagsbeslutet:

nr 3, angående viss lättnad för utländsk konsul i fråga om vittnesmåls afläggande,

- nr 4, angående ändring i 139 § utsökningslagen,
nr 5, angående upphörande af adelsmäns rätt till särskildt forum i vissa mål,
nr 6, angående val af Riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare,
nr 7, angående ändrad lydelse af 27 § i lagen för Sveriges riksbank,
nr 8, angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta i fråga om vissa postafgifter,
nr 9, angående ansvarsfrihet för fullmäktige i riksbanken,
nr 10, angående ansvarsfrihet för fullmäktige i riksgäldskontoret,
nr 11, angående ansvarsfrihet för fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret i fråga om deras åtgärder för uppförande å Helgeandsholmen af riksdags- och riksbankshus,
nr 12, rörande ändrad lydelse af 5 § i lagen angående folkskoleväsendet i vissa städer den 25 juni 1909,
nr 13, angående bättre förmånsrätt för kommunalutskyl-der m. m.,
nr 14, angående lämpliga kontrollbestämmelser rörande skogsafverkningsafhandlingars beläggande med stämpel,
nr 15, angående ändring af § 42 i förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 äfvensom af § 44 i förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863,
nr 16, angående ändring af § 77 i förordningen om kommunalstyrelse på landet samt af § 78 i förordningen om kommunalstyrelse i stad,
nr 17, angående ändring i instruktionen för Riksdagens revisorer vid riksbankens afdelningskontor i orterna,
nr 18, angående pension åt filosofie doktorn H. R. Törnebladh,
nr 19, rörande ändrad lydelse af § 1 i lagen den 18 oktober 1907 angående ryttare-, soldat- och båtmanstorps befriande i vissa fall från ansvar för in-teckningar i stamhemmanet,
nr 20, angående ändrad lydelse af 1 § i lagen om in-teckning i fartyg,
nr 21, angående ändrade bestämmelser för beviljandet af de i 16 § af gällande brännvinsförsäljningsförordning omförmälda brännvinsutskänkningsrättigheter,
nr 22, rörande tillägg till 37 § i lagen angående stadsplan och tomtindelning,
nr 23, angående ändrad lydelse af 14 kapitlet 22 § straff-lagen,
nr 24, rörande ändrad lydelse af § 6 i förordningen angående försäljning af brännvin den 9 juni 1905,
nr 25, angående ändrad lydelse af § 8 i förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862,

nr 26, angående ändrad lydelse af 18 §, 12, 22 och 37 punkterna i lagen om val till Riksdagen,

nr 27, rörande ändring i 3 § af förordningen angående mantalsskrifning den 6 augusti 1894,

nr 28, rörande ändrad lydelse af 29 och 40 §§ i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning af brännvin,

nr 29, rörande viss ändring i gällande bestämmelser angående tullbehandling af sirap,

nr 30, rörande ändrad lydelse af 11 § i lagen angående äganderätt till skrift, och

nr 31, angående beredande af större inflytande åt vederbörande kommunalmyndigheter vid meddelande af tillstånd till försäljning af vin och öl.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

§ 12.

Till bordläggning anmäldes:

Statsutskottets utlåtande nr 51, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående fältläkarkårens omorganisation m. m.;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag om lag till bankrörelse och till lag om ändrad lydelse af 10 § i lagen den 5 juni 1909 angående emissionsbanker, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 31, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående förändrad lydelse af 16 § i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897;

nr 33, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående tillgodogörande af sparbankernas utlåning för egnahemsbildningen och småbruksrörelsen; och

nr 34, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utsträckt möjlighet för egnahemsinnehafvare i stad att erhålla lån från Sveriges stadshypotekskassa;

Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder mot bruket af tobak m. m.; samt

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 10, med anledning af en inom kammaren väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t i fråga om åstadkommande af en statistik öfver arbetares och deras vederlikars lefnadsomkostnader.

§ 13.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades:

herr	<i>Berggren</i>	under 2 dagar fr. o. m. den 1 maj,				
»	<i>Petersson</i>	i Dänningelanda under 6 dagar fr. o. m. d. 6 maj,				
»	<i>Ström</i>	i Transtrand	» 4	»	»	» 1 »
»	<i>Räf</i>		» 2	»	»	» 1 »
och	» <i>Andersson</i>	i Hägelåkra	» 4	»	»	» 1 »

Kammarens ledamöter åtskildes häruppå kl. 3,4 e. m.

In fidem

Per Cronwall.

Tisdagen den 2 maj.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 25 och den 26 nästlidna april.

§ 2.

Herr statsrådet *Nylander* aflämnade Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande af förlikningsaftal mellan Kungl. Maj:t och kronan samt Stockholms stad angående strand- och vattenrätt i Daläfvén m. m.

Denna proposition bordlades på begäran.

§ 3.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att ledamoten af Riksdagens Andra kammare herr *W. Lundin* till följd af *Erysipilas anticruris dextræ* är oförmögen att tills vidare deltaga i riksdagsarbetet, intygas härmed på heder och samvete.

Åkersberga den 1 maj 1911.

John Rohlin,
legit. läkare.

§ 4.

Herr *Lindbergs* vid nästföregående sammanträde framställda, men då bordlagda anhållan att till herr statsrådet och chefen för civildepartementet få framställa spörsmål föredrogs nu; och blef ifrågavarande anhållan af kammaren bifallen.

§ 5.

Föredrogs, men blefvo ånyo lagda på bordet, statsutskottets utlåtande nr 51, bankoutskottets utlåtanden nr 30, 31, 33 och 34, Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 7 samt Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 10.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtande, nr 52, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande af förslag till aflöningsregle-

mente för tjänstemän vid statens vattenfallsverk samt en i ämnet väckt motion; och

bevillningsutskottets memorial, nr 23, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande, nr 19, i anledning af väckta motioner om ändring i 8 § af förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt den 28 oktober 1910.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3.20 e. m.

In fidem
Per Cronvall.